

<36606451340014

<36606451340014

Bayer. Staatsbibliothek

<36606451340014

<36606451340014

Bayer. Staatsbibliothek

3

M. JOH. JACOBI EYSENWERTHII
B. P. P.

EPICRISIS EPISTOLICA,

Qua

Orthodoxiam & Famam
Theologorum Gieffensium
ac inprimis

Celeberrimi

BC
D. D. MAJI

ab injuriis ,

*Hartung
V. 28. r. 2*

Quas

Celeberrimus

D. D. VVERNSDORFFIUS,

Theologus in Academia Wittember-
genfi, fuis nuper cum notis editis
Orationis Dom. Vindiciis
insperfit,

Vindicat.

Bayerische
Staatsbibliothek
München

CONSPECTUS.

Initium & §. 1. de occasione & scopo E-
pistolæ.

§. 2. Cel. D. Wernsdorffius edidit Vin-
dicias I. importuno tempore, quo
Status Eccles.

(a) est luctuosus, & id

(α) ratione impietatis in genere:

§. 3. (β) rat. Orationis Dom. in specie

§. 4. () rat. præposteris ordinis circa
doctrinam & piet.

§. 5. () ratione calumn. ob pietatem

§. 6. quo status (b) est exculceratus
ratione Fanaticorum

§. 7. quo status (c) est afflictus ratione
Pontific.

§. 8. Edidit Vindicias II. illaudabili &
scandaloso modo

§. 9. Et III. injusto & injurioso titulo;
quod demonstratur (1) ratione B.D.
Hedingeri.

§. 10. (2) ratione Theologorum Gief-
sensium.

- §. 11. utpote qui B. Antecessores venerantur, cumque iis in doctrina consentiunt.
- §. 12. quod probat (α) juramentum Relig. Orthodox. in Hassia usu receptum.
- §. 13. (b) programma Academicum Gieffense publicum.
- §. 14. (c) Declaratio Serenissimi nostri & præfens Theol. Gieff. declaratio.
- §. 15. E. non sufficit ad imputationem heterodoxiæ α) accusare
- §. 16. vel β) nugas aliorum citare
- §. 17. vel γ) verba extra connexionem exsculpere, quod idem alias circa scripturam f. & Lutherum fieri posset.
- §. 18. Cæterum perfecta & omnis dissensionis expers unitas non hic sed in cœlo datur hic a. fundamental.
- §. 19. Et hinc cum Gerhardo dici Hæreticum, non est ignominia.
- §. 20. Demonstratur (3) ratione Cel. D. Maji, cui non dedecus est calumnias ob pietatem pati, cum multos in ea Antecessores habeat.
- §. 21. Panem in 4. petitione cum Cel. D. Majo de pane spirituali explicarunt (α) patres, etiam (β) ipse Lutherus.

- §. 22. Nec juvat exceptio Cel. D. Wernsdorf. Luthero hanc sententiam adhæsisse ex Papatu, vel quod non Lutheri sed Lutheranorum Doctrina aspicienda. Illud enim falsum, hoc a. periculofum.
- §. 23. (γ) Cel. D. Majus explicat sententiam alibi pluribus, quæ Cel. D. Wernsd. non legit & tamen damnat.
- §. 24. Idque injustè, cum aliàs omnes alios cum Cel. D. Majo idem statuentes Cel. D. Wernsd. adducere,
- §. 25. Vel singulares sententias B. D. Pro-Soceri aspicere,
- §. 26. Vel sanctam libertatem B. D. Pro-Soceri & Cel. D. Majo concedere debuisset.
- §. 27. (1) M. Zannii stylus non probatur. Hujus Cel. D. Majus nullas habet partes, nec est Autor differt. de Hæresi practica.
- §. 28. (2) Cel. D. Majus adversus B. D. Pro-Socerum odium habet nullum, ac nihil ei debet in capeff. muniis.
- §. 29. (3) Harmonia Evangel. Cel. D. Maji est utilis & multum habet soliditatis.
- §. 30. (4) Bene agit, qui Lutherum legit ejusque in Doctrina ac vita ince-

dit in timore Dei , quia multi Do-
ctores á Doctrina lapsi sunt , quod
Wittemberga docet.

§. 31. Ex his omnibus Cel. D. Majus Or-
thodoxus sistitur.

**Clausula eum voto pro unitate fidei & cha-
ritatis inter Doctores Ecclesiæ
nostræ.**

AMICORUM OPTIME.

Litteras Tuas dilectissimas, simulque iis inclusas Orationis Dominicæ Vindicias, a Maxime Reverendo atque Excellentissimo Dom. Wernsdorffio, in Academia Wittembergenſi Theolog. Doct. ac Professore publico, nuperrime cum notis editas, accepi: Debitas pro earundem communicatione ago gratias; Vix autem in perlustrandis hisce vindiciis oculis fidem adhibere possum meis, eadem ne a dicto Celeberrimo D. Wernsdorffio, an à Pseudo-Wernsdorffio aliquo, proveniant; Illum siquidem, a facie licet mihi ignotum, ex scriptis autem & ob insignem eruditionem a multis laudatum, magni hactenus feci, atque hinc conjicere haut valeo, qui Doctissimus Vir hisce Vindiciis suas iracundia & calumniis plenas vindicationes in Celeberrimos & de Ecclesia & de re litteraria præclare meritos Theologos, D.D. Olearium, Lipsiensem, D. D. Buddeum Jenensem, D. Langium Hallensem, Theologos Giessenses, & inter hos præsertim in D. D. Majum, tam impudenter quasi omnem frontem exuisset, tam injuste, ac si omnem conscientiam deposuisset, effundere non veretur, idq; importuno & periculoso tempore, illaudabili & scandaloso modo, injusto & inju-

rioso titulo. Factum sane tanto Viro indecorum. Verba non dico, rationibus demonstrabo, idque eo libentius, quia in Tuis, ut meam de hisce Vindiciis mentem aperiam, à me petiisti literis.

II.

Dixi Celeberrimum Theologum Wittenbergen-
sem *importuno & periculoso tempore* edidisse Vindi-
cias; Eo siquidem tempore vivimus, quo nostra
miserrimo in statu versatur Ecclesia; Si enim per-
pendimus, quæ *facies Ecclesiæ intra nos*, status est de-
plorandus, si consideramus quæ *facies circa nos*, status
est exulceratus, & si aspicimus quæ *extra & contra*
nos, status est afflictus. De singulis pauca: Facies
Ecclesiæ nostræ est *luctuosa & deploranda*: Habe-
mus quidem, Deo T. O. M. sit æterna laus & glo-
ria, puram cœlestis veritatis doctrinam, ast nos
degere vitam doctrinæ Christianæ contrariam, &
(ut B. Menzeri verbis utar (a)) *multorum Christia-
norum vitam non respondere regulæ Christianæ*, nemo
diffiteri potest, qui recto oculo faciem Ecclesiæ
aspexerit, es wirs niemand in Abred seyn/ wel-
cher den ickigen Lauff der Welt ansehen und be-
trachten will / ait ὁ μακαρίτης Gerhardus noster, (aa.)
in his enim diebus sind die greuliche Zeiten / da
alle Schand und Laster im Schwang gehen / bö-
ses wird geliebet/ das gute geneidet / Laster wer-
den erhoben / und Tugend lieget nieder: Wir
sind Christen und leben guten theils als Unchri-
sten / ja ärger als Türcken und Heiden; Wir
sind Evangelische und leben mehr als Unevange-
lische

(a) Disp inaug. de B. O. §. 14.

(aa) Schol. piet. præf.

lische; (b) quandoquidem plurimi sunt Pseudo-Christiani, uti B. Olearius (bb) describit, quorum pietas in formis, in formulis, in externo assensu, in ceremoniis consistit, qui & doctrinae veritate ad nequitiam turpissime abutuntur, & infirmitatem suam, *es seyn menschliche Schwachheiten*/ perpetuo allegant, sub hoc prætextu autem peccata proæretica continuant ac malitia infideles & ipsos Barbaros luperant, de fide enim, de charitate, de abnegatione & crucifixione parum aut nihil cogitant, potius pietatem & veritatis cœlestis doctrinam, quam ore profitentur, corde & factis abnegant, 2 Tim. III, 5. Tit. I, 16. adeoque solum nomine Christiano dealbati & instar illius sunt, ut cum Basilio loquar, (c) *qui quam plurimos in corpore navos ac maculas habet, quam splendidissimo vestitu ita ornat, ut pulcher esse intus externo ornatu putetur; Exutus vero veste & nudus conspectus, ridiculus propter multam opinionem apparet, dum corpus infinitis navis vitiatum ostendit.* Alii palam Atheismum, Epicureismum, Sadducæismum, Puccianismum profitentur ac profanus in ipso Christianismo regnat Paganismus, *aeraufft seyn wir/ und leben doch als Heiden*/ scribit B. Müllerus, (cc) & B. Scriverius (d) *Ach in diesen Zeiten ist alles voll Sünder und Spötter. Es hat leider die Atheisterei ihre*

A 5

(b) Lubert. Kirchenb. præf. & p. 73. conf. Hartman. past Ev. 60. lib II. c. V.

bb) Theol. univers. lib. II. Syst II. Tract. VII. sect. I. Tit. V. confer. ejus Anti-Pseudo-Christian. ex Ev. Dom anno 1677. ed.

(c) L de virgin.

(cc) Schlussk. D. X Tr. p. m. 879.

(d) Neu-Creat. p. 673.

ihre Professores und Catheder. Quæ misera facies, quam & pluribus alibi describit (e) B. Viro tantum movit dolorem, ut scriberet (f) Paulus und Lutherus liegen unter der Band mit ihrer Lehr; Et alio in loco (g) Unser Kirch ist wie eine verwüstete betrübte Stadt / und kan ich nicht unterlassen abermahl zusagen / daß die heutige Kirch ein Acker / der mit Dornen und Distel über und über bewachsen / hodiernorum enim Christianorum vita, ait B. Müllerus (h) est publica refutatio vitæ Christi.

(e) Seligk. Kund. S. part. II. p. 356.

(f) N. Cr. p. 692.

(g) Seel. Schw. part. IV. p. 1187. p. III. 1633.

(h) Schluß. Mis. Dom. p. 493.

III.

Quam lamentabilem faciem & invenimus, si Orationem Dom. cujus Vindicias Ampliss. D. Wernsdorffius edidit, aspiciamus: Christo Salvatori nostro sit in æternum honor, qui hanc verè cœlestem orationem, uti *Augustinus* nominat, non tantum præscripsit, sed & hætenus conservavit. Interim & circa hanc infelicitas seculi nostri est, quod toties, quoties plurimi hanc precandi formulam orant, in corde & operibus contrarium demonstrent. Orant multi: *Pater*, & nulla adest obedientia Mal. I, 6. *noster* & nullus amor videtur, sed ira & odium, 1 Tim. II, 8. *in cælis* & gaudent terrenis, Phil. III, 19. 20. nicht im Himmel / sondern in der Hölle habt ihr euren Vatter zu suchen / inquit Müllerus (a) sanctificetur

cur nomen tuum, & ambulant in omnibus peccatis, quibus nomen Dei blasphematur, Rom. II, 24. Ezech. XIII, 19 qui enim, ait B. Lutherus noster, aliter vivit, quam verbum Dei docet, ille nomen Dei inter nos prophanat. Et B. Scriverius (aa) die Lehr ist recht und heilig / aber sie muß auch unser Leben heiligen / sonst es uns nichts hilft; *adveniat regnum t.* & vivunt in regno Satanæ 2 Cor. IV, 4. Ephes. V, 5. *Fiat vol. t. s. in c. &c.* & incedunt ad voluntatem carnis, mundi Rom. XII, 2. *panem n. q. d. n. b.* & cor est plenum avaritia, Hebr. XIII, 5. *Et remitte n. d. n. s. n. r. d. n.* & peccata ipsis sunt deliciae Jer. VIII, 6. Es. III, 9. ac sine reconciliatione sæpe intereunt, Matth. V, 2 . 44. VI, 14. 15. *Et ne nos inducas in t.* & tentationibus carnis, mundi, diaboli assentiuntur, Jac. I, 13. 14. *sed libera n. a. m.* & faciunt ac loquuntur mala, Matth. XV, 19 Joh. VIII, 44. *quia tuum est r. e. p. e. gl. in &c.* & appetunt gloriam propriam, *πρὸς τὸ θσαθῆναι* Matth. VI, 1. & B. O. ostendunt, non ut Pater in cælis glorificetur, sed ipsi laudentur; Amen imò Amen *ἀνέχου τὸν μισθὸν αὐτῶν*, Matth. VI, 1. 5. Audiamus B. Pfeifferum, qui eadem nobiscum deplorat, quando ita hominem in ira Orationem D. orantem depingit (b) Du sprichst? Vatter Unser / allein seyn das rechtschaffene Kinder eines himmlischen Vatters / die sich comportiren / 1 Joh. IV, 20. Du sprichst: geheiligt w. d. n. allein durch deinen bösen Sinn wird Gottes

Nahm

(aa) Seligt. R. B. II. 187.

(b) Anti-Mel. part. I. p. 188.

Nahin gelächert / Rom. II, 24. Du sprichst: Zu
uns E. d. r. und schleust dich selbst durch Rach-
gier aus Gottes Reich / Apoc. XXII, 15. Du
sprichst: Dein Will s. f. allein du weißt ja Got-
tes Willen wohl Luc. VI, 37. Luc. XII, 47. Du
sprichst: unser täglich s. f. und gönneft deinem
Nechsten die Augen im Kopff nicht; Du sprichst:
Vergib s. f. und wilst doch dein Muthlein an
ihm fühlen / Sir. XXVIII, 1. du sprichst / und
führ s. f. und du versuchst Gott selbst. Du
sprichst / Erlöse s. f. und thust dir und deinem
Nechsten übel. Et alibi jam citatus B. Pfeifferus
(c) dicit. Das liebe Vatter Unser muß bey den
meisten Christen ein geplagter Martyrer seyn /
wird gestänimelt / geradbrecht. Ac simul ex
Drexelii Rhet. Cæl. adducit hocce exemplum :
In Brabantia Dæmon virginem Nivellanam obses-
sam tenens, cum ab exorcizante orationem Dom.
recitare jussus fuisset, sic precabatur : *Pater noster,*
in cælis , nomen tuum, fiat voluntas in terra , panem
quotidianum hodiè, debita nostra debitoribus nostris ,
nos à malo. Et una cachinnum tollens , Ecce,
inquit , ita vos orationem vestram dicere soletis,

(c) Erqu. St. I. p. 384.

IV.

Hæc misera & deploranda facies Ecclesiæ in ge-
nere & in specie ratione Orationis D. monet, man-
dat, postulat, ut surgant Doctores Ecclesiæ, ac
uti pro Doctrina sacra sic & pro sancta vita di-
micent, & contra impietatem hujus seculi Zelo
divino ferveant, atque suas, imo divinas vindi-

cias

cias exprimant, non enim sufficit de puritate doctrinae gloriari, simul autem in omni nequitia ac securitate vivere, Es ist nicht genug / ait B. Scriverius (a) Daß man die reine Lehr hat / wo auch nicht das Leben darmit übereinstimmt / dann was ist vor ein Unterscheid / wann jener als ein Keger / du aber als ein rechtglaubiger um der Gottlosigkeit wirst verdammt werden. Et alibi: (b) was hilffts / wann andere um ihrer verdammlichen Lehr halben der Seligkeit nicht theilhaftig werden / wann wir eben den Weg un unsers getlofen Lebens willen geben. Atque hinc si celeberrimo D Wernsdorffio amor pro veritate, si Zelus pro Doctrina Christi ejusque oratione fuerit, fuit certe non de tempore, non de causa, in famam Doctissim. Virorum Ecclesiae aculeato scripto acerbè invehi, sed potius est, fuit & erit de tempore, in impietatem horum temporum vindicias edere, quid enim prodest, qui honor Dei, quæ animarum ædificatio, Vindicias Orat. D. conscribere, ac iis injurias ac calumnias proximo inscribere?

(a) Neu Er. p. 724.

(b) Sel. R. G. II. p. 187. conf. & I. pag. 643.

V.

Quid, quod tanta impietas horum temporum, ut, utor verbis B. Men. Hannekenii, (a) omni pietati à flagitiosis hominibus bellum apertum indicatur, imò, si DEUS excitet Viros, qui ob fracturam Josephi ægritudine afficiuntur, atque hinc contra impietatem

(a) Præf. Epist. ad Ephes. Anal.

pietatem seculi verbo DEI & vita sancta, dictis & scriptis incedunt, statim contra hosce cacoëthes hæretificandi, calumniatores, obtrectatores surgant : Surgunt calumniis & injuriis, ac nescio cujus novitatis alios accusant, adeo ut nihil tam sincere scribi aut dici fere jam possit, quod non in aliquorum Sciolorum reprehensionem, sæpe etiam condemnationem, incurrat. Et hoc faciunt iidem, qui & ipsi gloriam DEI defendere deberent. *B. Scriverius* de hac malitia conqueritur. (b) Die Welt kan ihre und ihrer Kinder Laster leicht leiden und entschuldigen / so aber einer von solchen Lastern sich unbeschleckt behalten und sein Gewissen und Seel retten / und dannenhero die Werk der Finsternuß hassen will / den beneidet / belaurt / hasset / verfolget sie / den nennt sie einen Heuchler / Quacker / Phantast und so ferner. Hem quæ seculi iniquitas, ut vix amplius pietatis studium urgere queamus sine hæreseos suspicione!

(b) *Selig. R.G. II. p. 342.*

VI.

Quod faciem Ecclesiæ nostræ spectat respectu illorum, qui non sunt ἐξ ὧν, 1 Joh. II, 19. Sed extra nos, status, ut termino B. Lutheri utar, est exulceratus. Surgunt enim in his diebus Fanatici, Separatistæ, Visionistæ, Pseudo-Prophetæ aliique novaturientes; Hi verbum Dei sacrum ejusque Sacramenta vilipendunt, Ecclesiam spernunt, & nescio quod verbum internum extollunt, ac nova
Sacra-

Sacramenta & certos conventus erigunt. Volunt ut populus Dei obliviscatur nominis ac verbi Dei per somnia sua quæ narrant Jer. XXIII, 27. καὶ ὁ λόγος αὐτῶν ὡς γὰρ γράφειν νομεν ἐξεῖ 2 Tim. II, 17. Quo impletum videmus verba Salvatoris nostri ἐγὼ ἐλήλυθα ἐν τῷ ὀνόματι πατρὸς μου, καὶ ἔλαμβάνετε με, καὶ ἄλλος ἐλθὲν ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ ἰδίου in seinem eignen Namen / ἐκεῖνον λήψετε, Joh. V, 43. Multa de horum Fanaticorum & doctrina & vita, etiam de explicatione orationis Dom. proferre possem, sed festinatio & temporis angustia non permittit. Ejusmodi autem, cum certo sciam Virum Doctissimum D. Wernsdorffium hæc non fugere, omnino ipsum excitare debuissent, contra hosce novaturientes vindicationes scribere, neutiquam vero contra orthodoxos Ecclesiæ nostræ Theologos, multo minus illis hos annumerare, hi enim ipsi antiquam Fidem Orthodoxam corde & ore, privatim & publice, profitentur, pro ea dimicant, atque hinc ab his Viris Orthodoxis Ecclesiæ nostræ nullum periculum imminet. Hi hi Separatistæ autem Ecclesiæ unitatem scindere nituntur, eamque ut cum B. Eckhardo loquar, (a) *invadunt ac ceu cataclysmus quidam inundant.* Vicentius Lirinensis de Montanistis dicit, quod horum ergo magna in Ecclesia fuerit tentatio; Quod verius de hisce Separatistis dicere omni jure possumus, nostra enim Ecclesia per hosce novatores magna hætenus habuit damna, & invigiles vigilant, majora accipiet & maxima niveniet. Deus igitur Viros in potentia Spiritus divini excitet, quo doctrinæ sinceritas, vitz

vita^e integritas , & morum sancta institutio conservetur ac huic malo resistatur ! De Theologis Giessensibus hoc affirmare possum , quod pro virili è suggestu & Cathedra , dictis & scriptis pro orthodoxa antiqua Fide dimicent ; Sequuntur nimirum B. Antecessores (b) ac pugnant fortiter pro suis mœnibus , hoc est , magno studio laborant pro conservatione puræ & sanæ doctrinæ in Ecclesiis patriæ nostræ dulcissima ejusque ad posteros propagatione, ita ut quilibet modernorum Theologorum Giessensium vere cum B. Luthero nostro dicere possit. (c) Ich will hiermit vor Gott und aller Welt bezeugt haben und bekandt / daß ich mit diesen Schwärmern nicht halte / noch je gehalten habe / noch immermehr halten will / ob Gott will / und will meine Hände gewaschen haben von allem Blut der Seelen / die sich mit solcher Gifft Christo abstellen / verführen und ermorden / dann ich bin unschuldig / und habe das meine gethan. Adeo ut in Hassia nostra nullibi homines locum inveniant fanatici. Surgat ergo & Amplissimus D. Wernsdorffius ac defendat veritatem contra Novaturientium somnia , εἰσὶ γὰρ πολλοὶ ἀνυπότακτοι μαλακόλογοι ἢ θροναπάταις δεῖ ἐπισομαίζεν, οἷτινες ὅλως οὔκτε ἀναίρεπτοι, διδάσκοντες ἀμὴν δεῖ Tit. I, 10. 11. Das Feuer brennt / wer wills löschen ? Væ nobis , quando illi , quorum est extinguere , otiosi quiescunt & inter se de nugis litigant , ita hostes Domum Dei invadent, inque eam hinc inde ignem errorum & aberrationum projicient. Sane
jam

(b) Tom. Giess. Tom. I. Ep. dedic.

(c) Jen. I, 3 p. 339

jam non integrum erit nobis otiosis circumspicere & cellare, aut alias res gerere, cum hæc pericula nos circumstant; sed, loquor cum Phil. Melanchtone (d) quemadmodum Nauta faciunt, qui, dum secundis ventis usi, aliquamdiu remigandi laborem intermiserunt, & corpus ac animum quiete & lusibus recrearunt, ubi vel ventis destituuntur, vel contrariis repelluntur, vel tempestatum signa animadvertunt, mox ad remos & rudentes accurrunt, & commissum quisque munus strenue & cum maximo corporis & animi conatu, capeffunt & exequuntur; ita nos decet, impendentibus tot periculis, summo studio anniti, ut Scholarum dissipatio & Doctrinarum sacrarum obscuratio evitetur.

(d) T. 2. Declam. p. 39. Edit. 1570.

VII.

Denique his temporibus Ecclesiæ nostræ, respectu eorum qui contra nos sunt, facies est afflicta. Videmus enim, ut hos modo non neminem, & jam Pontificios, qui intestinis nostris dissidiis invitantur & hinc nostram doctrinam adoriuntur, nostrates provocant & nobis illudunt. Credo Celeberrimo D. Wernsdorffio notum esse, quod antè aliquot annos Dominicanus P. Eisenhuth totum Lutheranismum, ut secum in arenam descenderet, provocaverit, & quod P. Szentivany omnes Theologos Evangelicos in edito suo Pacis Colloquio ad responsionem invitauerit. Similiter quod Jesuitæ Augustani totis buccis jubilent: Tot Augustissimos, Serenissimos, Potentissimos Principes & Magnates abjurasse hæreses, fidem orthodoxam

professos esse & in gremium Ecclesiæ rediisse. Iti-
dem quam nefandum ab hisce prodierit scriptum
sub titulo : **Hochwichtiges und schriftmässiges
Examen / darinn D. Luther etc.** Cur autem
Doctissimus D. Wernsdorffius , qui innocentes
Orthodoxos Doctores Ecclesiæ sine causa tam fer-
vide adoritur , hisce nostris Adversariis , à quibus
& ipse , utpote qui B. Lutheri Successor in sede
& doctrina , provocatus est , non respondeat , ne
habeant de quo gloriantur , perpendere non pos-
sum ; Optandum insuper ac cordicitus à Deo præ-
candum , ut omnes Doctores Ecclesiæ nostræ in
unitate fidei & charitatis ambulent , quo per ser-
monem veritatis , per arma justitiæ , per virtutem
DEI omnē ; quod sese adversus veritatem do-
ctrinæ extollit , destruatur , 2 Cor. VI, 7. X, 4.5.
ac , uti *Cyrillus Alex.* ait (a) ut illi , qui volunt re-
ctitudinem divinorum dogmatum obliterare , repellan-
tur ; Ita enim natura comparata est humana , ut ;
cum ab exteris injuriam acceperit , cum suis con-
cordiam habeat & pacem. Quod etiam videmus
in florentissimo Ecclesiæ primæ statu sub perse-
cutionibus , hîc enim existentibus hostibus &
persecutoribus , sine ulla rixa , lite , injuria ac ca-
lumnia vivebant , preces autem & animos ad De-
um conjungebant. Recordor simul circa hæc ,
quæ *Gregorius Nazianz.* Orat. I. de Theol. scribit.
*Illud saltem inter nos conveniat ; ut mystica mystice &
sancta sancte proloquamur , nec in prophanas aures , quæ
in vulgus efferrî nefas est , projiciamus , nec in perni-
ciem nostram gladios hostibus porrigamus , qui cum in*
suis

(a) T. 3, l. de recta fide p. 350. a.

suis dogmatibus nil sibi praesidii roborisque constitutum cernant, hoc in nostrarum rerum imbecillitate venantur, ac proinde quemadmodum muscae vulneribus, ita nostris calamitatibus, aut si mavis, erratis imminent.

VIII.

Habes hisce, Amicorum Dilectissime, quod Vindiciæ Orat. Dom. importuno & periculoso tempore in lucem prodierint. Jam demonstrabo secundo, quod idem factum *illandabili & scandaloso modo*. Equidem Orbis literatus grato agnosceret animo Vindicias Orat. Dom. quod hos vel illos Errores Fanaticorum quorundam perstrinxerit, qui vero candor & integritas Maxime Reverendi D. Wernsdorffii cursum permittere calamo potuerit, ut hisce Vindiciis suas vindicationes in Celeberrimos Theologos Orthodoxos, inque inter hos de Ecclesia, re literaria & Hassia nostra bene meritum Maxime Rever. D. Majum, procacibus calumniis, atrocibus convitiis, aculeatis expressionibus, nulla necessitate compulsus, à nullo laceffit, effutiret, boni Viri & quibus Doctiss. D. Wernsdorffius magni hactenus fuit, nullo modo assequi possunt; certat enim *non doctis dictis, sed maledictis*, ut B. Chytræus queritur (a) Hac methodo Majores nostri superioribus annis non procedebant; Augustinus potius (b) inquit: *Diligite homines, sine seditia certate pro veritate.* Et

B 2

Chry-

(a) *Praef. lib. de morte & V. A. p. II.*

(b) *1. 1. contr. Petiti c. 29.*

Chrysostomus (c) Subeo jam certamen ; igitur contra adversarios non excandescemus , non animo irato agemus , nihil enim mansuetudine validius , nihil modestia efficacius , quamobrem Paulus rem hujusmodi servari accuratissime monet , cum dicit : Servum DEI non pugnare oportet , sed mansuetum esse erga omnes : Ac rursus : Modestia vestra nota sit , non fratribus dicit , sed omnibus hominibus , 2 Tim. II, 24. Phil. IV, 5. Quando autem hæc non observantur , sed animus ita excandescit sine re adversus alterum , id approbare nemo poterit. B. Müllerus Rostochiensis scribit (d) Vom Teuffel ist es / daß ein Lehrer gegen den andern von der Hölle in Meid und Bosheit entzündet ist / und ihn schändet / verfolgt / vernichtet. Der eine schreibt ein Buch / der ander merckt / daß das Buch Nutzen schafft / das verdreufft ihn / ergrimmet im Geist / verfleinert / verpekert die Arbeit ; Richte du selbst / ob dir auß GOTT oder aus dem Teuffel sey? Hincque fit, ut hisce rixosis altercationibus nil boni , potius multum damni ipsis Doctoribus & Ecclesiæ inferatur. Eopse enim ipsa Doctorum auctoritas labefactatur , quam oportebat esse gravissimam , inficiuntur auditorum & lectorum animi , quos oportebat ad pietatem excitari , discinditur christiana concordia , sine qua Christiani non sumus ; Ecclesia etiam ipsa per intemperiam horum hominum , qui lites non necessarias & offendiculi plenas ex causis non optimis multiplicant , magnum patitur damnum. Jam nominatus B. Müllerus

lerus

(c) Homil. I. de in compreh. Dei nat.

(d) Schluß. F. Joh. p. 702.

lerus ita scribit (e) Heute ist ja leider unter den Geistlosen des Streitens mehr als zuviel; Ein jeder sieht vor seine Ehr / Gottes Ehr und Reich läßt man im Stich. Die mit einander im Geist verbunden seyn sollten / trennen sich und streiten wieder einander im Teuffel / Christo zum höchsten Schimpf und Schaden. Wer wüthen will / hat nicht Ursach wider den Leib Christi zu wüthen / daß der zergliedert werde. O acerba bella Fratrum! Cant. I, 6. Es. LXVI, 5. Hæc merito bonos & à rixandi studio alienos absterrent, ne quid suarum lucubrationum cum tanto periculo publice communicent, quæ tamen plus fortassis & doctrinæ & consolationis continerent, quam ista pugnacia & mordacia scripta, quæ tantum in alios impetum vehementem faciunt & alienas sententias omni conatu evertere nituntur. Utinam igitur rixosi Doctores notarent, quæ Basilus dixit (f) *Tempus malum est, insidiantes plurimi, germanitas charitatis interiit, introducta uero invidia disperdens. In medio laqueorum incedimus & in murorum marginibus ambulamus. Parati sunt qui instant mortibus nostris. Si quid forte provenerit, plurimi ex omni parte circumstant, qui vero collaboret, nullus est, aut qui valde facile possint pro paucitate numerari. Vide ne discrepantes unquam conslemur in risum atque cum irrisione damna feramus potiora. Frater qui adjuvatur à fratre, sicut civitas fortis & sicut regnum diligenter munitum. Ne dissolvas hanc germanitatem, ne rumpas ejusmodi munitionem; Nec*

(e) F. Mich p. 716.

(f) ab. Chrys. Dial. de sacerdot. dign. l. 1. c. 4.

minus notanda sunt, quæ Gregorius Nazianz. scribit (g) Viri gregis sacri compastores, turpe forte & nequaquam nostrum, si alios pacem doceremus, inter nos autem bellum concitaremus. Quo pacto enim alios ad concordiam revocare poteritis, cum ipsi in iis, quæ decreta sunt, discordetis. Verum per Trinitatem ipsam vos oro, ut cuncta honeste & pacificè inter vos componatis.

(g) ap. Gregor. presbyt. de vita Greg. Naz.

IX.

Nunc tertium & primarium restat, ut demonstrem, quod Excell. D. Wernsdorffius injusto & injurioso titulo Ecclesiæ nostræ Doctores Saxonicos & Hasfiacos invadat. Non autem è re erit, nec festinatio mihi permittit, ut causam Celeberr. Theologorum Saxoniorum in me suscipiam, quandoquidem Ipse, Amicorum suavissime, hoc in literis modo petiisti, ut de Hasfiacis Theologis meam Tibi aperiam mentem. Si de hisce Vindicias Ampl. D. Wernsdorffi aspicio, eas pag. 28. contra B. Hedingerum, 2. 73. contra Giessenses Theologos, & p. 71. 72. 73. contra D. D. Majum direxit. De singulis paucis: Et quidem ne B. D. Hedingerum, qui antehac Philosophiæ Giess. Professor, postmodum Concionator Aulicus & Consiliarius Eccles. Württembergicus fuit, indefensum prætermittam, primo de hoc dicam. Celeb. D. Wernsdorffius contra hunc l. c. §. 24. ita scribit: *Suspecta quoque sunt Hedingeri verba, quando ad illud Servatoris, Matth. VI, 9. ihr also betheet* ita commentatur, daß es ein Formural bleibe NB. nicht

nicht eben der Wort/ sondern was/ für was und wie man bethe sollte. *Eandem enim in sententiam Brovvnistæ in Anglia contendunt &c.* Antequam de hoc aliquid disseram, omnino recordamur factorum, quæ N. Test. B. Hedingeri, quod Stutgardia edidit, habuit: Omnes fere magna cum laude & multa animæ ædificatione avide hocce Testament. ejusque notas arripuere, quod reliqui moleste tulere, & hinc nescio cujus Fanaticismi & erroris divum Hedingerum ejusque notas N. Testamenti accusarunt, ac id neutiquam, cum B. Vir nobiscum in vivis degeret, ut pro sua prudentia & parrhesia Ipse calumniis obtrektorum suorum respondere potuerit, sed nunc post obitum mox ab hoc, mox ab illo convitiis sugillatur. Horum coryphæus D. D. Meierus fuit; Huic enim non sufficiebat, in seinem unterm Nahmen eines Schwedischen Theologi herausgegebenen Bericht ad q. 5. verbis minime vero Theologo dignis, divum virum criminari in his terminis: also mit schwermerischen Glossen ist die Uebersetzung des N. T. des vor seinem End von Pietisten bezauberten Hedingers ans Tages Licht gekommen; sed pro more denuo has calumnias repetit & mordacibus ignominiiis B. Virum frivole allatravit in concionis Gryphsvaldia anno 1708. habitæ notis p. 31. Es hat der bekandte D. Hedinger in seinem N. T. 2c. Imo publice Disputationem de Erroribus Pietisticis N. T. Hedingeriani impia & culpanda intentione habuit. Enim vero, quam male, dolose ac calumniose hæc D. D. Meierus scripserit, id in genere non tantum Tota Facultas Theologica in Academ. Hallens. testatur, quando in edi-

ta Apologia contra D. Meierum ad q. 5. p. 60. scribit: Dr. Meiers von Dr. Hedinger ist kein Christlich / geschweige Theolog. judicium; Der sel. Mann hat kein Neu Test. übersezt wohl aber Lutheri Neu Test. mit Anmerkungen herausgegeben / sed & in specie idem jam nonnemo orbi literato ostendit & D. D. Meiero os obturavit, adeo ut presso ore obmutuerit & respondere non valuerit. Quod autem, ut ad scopum revertar, verba allegata D. D. Wernsdorffii attinet, de eo quaest. est, Num Salvator noster Orationem Dom. ut esset precandi formula, An ut esset pro exemplari, quid, quomodo & pro quo petendum, dederit? Illud Cel. D. Wernsdorffius asserit, hoc autem B. D. Hedingero & Brovvnistis Angliæ adscribit. Ipse fateor omnino & statuo cum Excell. D. Wernsdorffio §. 23. & 25. quod Salvator noster hanc formulam, eamq; ceu perfectissimum precandi compendium, non modo discipulis, sed aliis quoque auditoribus, imo omnibus, (nulli enim Christiano eam ignorare licet; tanquam orationem vere cœlestem, ut Augustinus, orationem orationum & sapientia inexhaustam, ut Lutherus, orationem divinitus datam & præscriptam, ut Chrysostomus vocat, proposuerit atque commendaverit; Interea & hoc simul cum B. D. Hedingero assero, quod Celeb Wernsdorffius ipse § 2. p. 30. affirmat, quod Salvator noster Orationem Dom. ut pro formula precandi, sic & pro exemplari omnis orationis dederit. Est formula bene precandi, est etiam exemplar quid, quomodo & pro quo orandum. Non enim Christus JESUS præcipit, tantummodo hæc verba recitari, quod
nec

nec legimus Apostolos fecisse , (quanquam id etiam cum fructu fieri potest ,) sed Salvator simul hac formula orationis dat formulam & exemplar omnium precationum , ut nihil huic orationi contrarium peteremus ; Et sane nihil dignum oratu , quod non in partes hujus formulæ , tanquam in locos suos , digeri possit. *Oratio enim hæc quantum substringitur verbis , tantum diffunditur sensibus ,* ait *Tertullianus*. Audiamus de hacce materia Celeberrimum quondam Haffniensem Theologum *D. Brochmandum*, (a) hic enim ad quæst. An obligati simus hac ipsa precatone & quidem totidem verbis uti ? ita : *Ajentem sententiam videtur Christus confirmare , inquiens Matth. VI, 9. Sic ergo vos orabitis. Sed certa est Augustini & Bedæ sententia, dicentium, non his necessario verbis , sed hac aut simili sententia semper utendum esse. Nam nec Apostoli his verbis orando leguntur usi, sed aliis Act. I, 24. IV, 24. s. suffecerit ergo exprimi in precibus nostris res in Oratione Dom. expressas, licet non semper iisdem utamur verbis : Hæc hæc B. Virum ab omni absolvunt , cujus Doct. D. Wernsdorffius ipsum accusat. Miror ideo , qua fronte , qua conscientia Celeberrimum quondam D. Hedingerum Celeberr. D. Wernsdorffius Brovvnistis adscribere , ipsiusque orthodoxiam & famam calumniosa accusatione proscindere potuerit, presso enim pede Divus Hedingerus orthodoxiæ adhæsit, ac in nullo ab ea decessit , & id quoque circa Orationem Dom.*

B 5

X. Ve-

(a) *Theol. Univers. Tom. II. art. 37. sect. 8 p. 3091, conf. l. 6. Cas. Consc. XV. p. 4011.*

X.

Venio in ordine ad Celeberrimos Theologos Giessenses ; Et hos enim Cel. Theologus Wittenbergensis suis in Vindiciis perstringere & accusare conatur, quod defecerint à Veteribus Theologis Giess. quando p. 73. scribit : *Bene ageretur de Cattis, si summis &c.* Quod autem veteres illi Theologi, Winckelmanni, Menzeri, Feurbornii, Haberkornii cum recentioribus parum consentiant, celeberrimi Rostochienses Theologi exquisita doctrina & invicta soliditatis scriptis omnium oculis judiciisque exposuerunt. Hæc dum legis, Amicorum Optime, scias in genere velim, tales in Ecclesia & semper fuisse, & hac ætate esse, qui cæco animi impetu, aut pruritu litigandi abrepti & pravis affectibus corrupti, interdum id, quod bonum est, dixere malum, quive verba, neutiquam hæretica, omni execratione digna judicant, inque sensum plane perversum torquent, imo schismatis & hæreseos notam inurere, ac illos, quibus parum sunt propitii, in re nullius momenti, fulmine hæreseos terrere non verentur ; B. Chemnitius, Theologus ille magnus inquit (a) *Cum solida & firma argumenta desunt, statim nomen hæreseos tanquam caput Gorgonis objicitur.* Hoc autem inde fit, quando quis claritatem nominis contendit assequi, assequi autem dum non valet, laborat calumniando, obtrectando, evacuando alterius doctrinam assequi. Socrates id testatur scribens (b) *Homines obscuri abjectique, qui nihil ex se habent, quo nomen suum*

(a) Exam. Conc. Trid. p. IV. p. 136.

(b) l. 6. Hist. Eccl. c. 11. 12. 13. Trip. l. 10. c. 11.

suum illustrare possint, ex viverum ipsis longe præstantiorum vituperatione se nobilitare contendunt. Quod & tunc fieri videmus, quando quorundam nomen ob eruditionem, ob pietatem longe lateque celebratur, alii invident gloriæ & illos objecto crimine hæreseos suspectos reddere conantur, uti *Historia Gothana* de invidia Demetrii erga Originem testatur, (c) & jamjam invenimus, quando malevoli multis calumniis Academiam Giesse-
nam ejusque Theologos Profess. onerant & plaustra mendaciorum evomunt, quibus apud imperitos efficere cupiunt, ut Academiam suspectam & nescio quo veneno infectam reddant. Et huc Cel. D. Wernsdorffii accusatio tendere videtur. Verumenimvero pro orthodoxia Theol. Giesse-
non tantum facta & scripta ipsorum publica loquuntur, sed & ipsorum Discipuli, in puritate doctrinæ & sanctitate vitæ instituti, testantur. Ego ipse, qui Fidem minime simulatam, **den unge-
färbten Glauben** 2 Tim. I. 5. quæ in B. Theologis Hassiæ habitavit, sancte colo, quique in antiqua Fide Hassorum vivo & D. G. moriar, ac ne pili instar ab orthodoxa Fide Patriæ nostræ avita decedam, testari possum, à modernis Theologis Giesse. nihil, quod verbo DEI, libris Symbolicis adversum, vel ab Orthodoxia Patriæ alienum esset, doceri. Et hoc clarissimè ad oculum, & quod hinc Cel. Dn. Wernsdorffii accusatio injusta sit, demonstrabo, idque ex sequentibus.

XI. Pri-

XI.

Primo quod Veteres Theologos Giessenses concernit, Winckelmannos, Menzeros, Feurbornios, Eckhardos, Finckios, Giellenios, Haberkornios, Misleros & reliquos, eos recentiores Theologi Giessenses, ut par est, venerantur, cum omni honore laudeque de iis loquuntur, ac scripta eorum subinde aliis commendant ac in scriptis allegant. Ipse toties modernos Theologos Giessenses privatim ac publice audiui, audiui autem quod ne semel, vel etiam de uno Antecessorum sinistre locuti fuerint, potius omni in loco, omnique occasione Viros de Ecclesia optime meritos omni cum reverentia laudaverint. Deinde quantum ad Orthodoxiam Veterum Theologorum Giessensium, legi & relegi in specie Menzerum, Winckelmannum, Feurbornium, Giessenium, Eckhardum, Haberkornium, Mislerum, Siricium, legi ac audiui & hos subsequentes e cathedra atque suggestu, Hannekenium, Rudrauffium, Christiani, Clodium, Phasianum, simul etiam & legi & audiui modernos partim e suggestu partim e Cathedra, Bielefeldium, Majum, B. Gerhardum, Rudigerum, nil autem legi, nil audiui ne minimum quidem, in quo Moderni à Veteribus in orthodoxa antiqua Hassorum Fide dissentiant.

XII.

Et quâ dissentire possunt? Ipsi moderni Theologi eo juramento religionis, quo veteres obstricti fuere, & se obstrinxerunt, ipsique nullum, munus qui ambit Ecclesiasticum aut Scholasticum, ad

ad officium admittunt, nisi antea confessioni orthodoxæ Fidei se jurejurando obstrinxerit. Verba Religionis juramenti sunt certe emphatica, inter alia ita sonant : **Bezeuge hierauff mit Anrufung der Heiligen hochgelobten Dreieinigkeit / den Verlust meiner Seel und Seligkeit — daß in meinem Herzen / Sinn und Gedanken die ungeänderte Augspurg. Confession — auch der Apologie, wie imgleichen auch Concordia Wittemberg. de anno 1536. die Smalcaldische Articuli und Catechismus Lutheri — seyn in Gottes Wort / Prophetischen und Apostolischen Schriften gegründet. In welcher Confession ich durch Gnad Gottes — und bey dieser meiner Glaubens Bekandnuß beständig verbleiben will.** En hoc unicum omnem frivolam accusationem annihilare sufficiens est, quandoquidem juramentum omnis altercationis finis censetur.

XIII.

Insuper quam injusta & falsa accusatio Celeb. D. Wernsdorffii sit, programma Academicum publicum de anno 1693 testatur : *Hic enim hæc verba exprimuntur: Nihil vel in Academia vel in Ecclesia, vel in prælectionibus Biblicis doceri, quod sacris literis adversum, aut libris symbolicis dissonum esset, vel etiam quod de laude orthodoxie Academicæ hujus avita quicquam delibaret.* Circa quod programma notandum, quod tempore motus, qui inter Theol. Dr. & Profess. Giess. prim. cum viveret Celeberr. D. Hannekenium & Cel. D. Majum propullulabat, & quod post examen accuratissi-

tissimum, indaginem diligentissimam & inquisitionem sedulam fuerit publicatum: Publicatum Rectore Magnifico; jam B. D. Schlossero, qui proximus affinis B. D. Hannekenii fuit, qui & ipse hoc programma conscripsit, Rectorum etenim hoc est, & sub majori Sigillo Academico, quod, uti notum, in manibus est Rectorum, publicavit; atque hinc cum ab hoc Autore profectum, ab omni suspicione alienum est. Publicatum fuit hocce programma non nomine tantum Rectoris, sed, ut inscriptio indicat, nomine totius Senatus Academici; & hinc in revisione ante publicationem, prout moris & styli, B. Dn. Hannekenius eidem subscripsit, sine enim hoc hujusque approbatione Affinis B. D. Schlosserus, nunquam dictis emphaticis expressionibusque publicasset.

XIV.

Et quid plura profero? Declaratio Serenissimi Nostri Doct. D. Wernsdorffium calumniæ accusat eumque falsi condemnat. Audiamus quædam ex dicta Declaratione §. 1. p. 3. verba ita sonant: **Sondern daß noch wie vor und von alten Zeiten her/ das Wort Gottes nach allen Glaubens- Articuln rein und unverfälscht bekennet/ gelehret und geprediget wird/ und daß denjenigen Lehrern/ welchen ein anders zum Theil hat zugelegt werden wollen/ das größte Unrecht daran geschehen sey/ wie sie dann des allergeringsten nicht haben auff einige Art oder Weise können überführt werden/ sondern sie auch mit Hand und Mund/ wie vörhin / also nochmahls auf das neue / freiwillig und unerfordert hoch contestirt haben/ daß sie**

sie — in unser reinen Evangelischen / allein seligmachenden Religion / nach dem von ihnen bey ihren angetretenen Bedienstungen ausgestellten gewöhnlichen Religions-Revers zuleben und zu sterben in Gott entschlossen wären. Hem! quæ audacia Ampl. D. Wernsdorffii, illos accusare, quos Serenissimus Noster absolvit, illos dico, qui uti tunc, ita jam orthodoxiam & articulos Fidei Luther. profitentur & B. Antecessorum verba ex Dedic. Epistola Tom. II. Disp. Giessl. ore & corde repetunt: Nos ingenue fatemur, amplecti nos scripturam Propheticam & Apostolicam sincere, tanquam unicum principium & canonem Fidei, è qua omnem doctrinam haurimus, tanquam ex limpidissimo fonte. Deinde recipimus tria illa Symbola, Apostolicum, Nicænum & Athanasianum, Augustanam item Confessionem, anno 30. Carolo V. Romanorum Imperatori exhibitam, ejusdem Apologiam, Formulam Concordiæ anno 36. Wittembergæ conscriptam, juxta literam, Articulos Smalcaldicos & Catechesin Lutheri atque simul nos ab omni opinione fanatica alienos esse testamur.

XV.

Surgat nunc Maxime Rever. D. Wernsdorffius & dicat qua conscientia, qua veritate, quo justo titulo Giessenses Theologos potuerit accusare? Primo enim accusare neutiquam sufficit. Non sufficit, ut Erasmus protulit (a) si dicamus, si dicatur, hic error est, recanta, hæc hæresis est, abnega. Sed Christus Salvator inquit (b) εἰ κακῶς ἐλάλησα, μαρτυρήσων

(a) in annot. ad Act. 19. 9.

(b) Job. XVIII. 23.

ρησιν περὶ τῶν κακῶν εἰ δὲ καλῶς, τὶ με δέρεῖς; Eapropter ille adversarius, qui aliorum dogmata exinde, quia vel non recte intelliguntur, vel talia non sunt qualia perhibentur, tanquam nova, hæretica accusat, & crimen novitatis & heterodoxiæ objicit, adigendus est, ut dictis fidem faciat, & quidem uti B. Beierus de hac materia scribit (c) *primo ut controversiæ statum candide & distincte ejusmodi accusator formet, 2. ut sententiam ejus, quem accusat, ex scriptis ejusdem clare ostendat, inque eam rem & loca alleget & integra producat, porro 3. ut sententiam istam aut doctrinam luci publicæ expositam argumentis eruditis impugnet, & quod revera nova, quod à s. Scripturis librisque Symbolicis aliena sit, accurate ostendat, adeoque 4. etiam momentum controversiæ sic exponat, ut plane pateat, non esse litem de quæstione in utramque partem disputabili, sed de capite doctrinæ, denique .caveat accusator ille, ne famam dissentientis lædat.* An hæc observaverit Excell. D. Wernsdorffius accusando Theologos Giessenses, conscientia dictabit & Vindiciæ editæ testantur; Famam Giessensium lædere quærit, prætereaque nihil habet.

(c) *Dissert. Theol. de Consil. Gamal. c. 4. §. 8. p. 40.*

XVI.

Nec secundo sufficit ad colorandam accusationem aliorum nugas citare, uti Celeb. D. Wernsdorffius loco probationis scripta Rostochiensium allegat. Hi enim a Giessensibus confutati sunt, eorumque soliditas scriptorum a Giessensibus solide victa est, ut nihil habeant, quod respondeant.

Præ-

Præterea si Celeb. Theologi Rostochienses Celeb. Theologos Gießenses dissensus a B. Antecessor. accusare voluissent, debuissent omnino præced. §. XV. dicto ordine juxta B. Beierum id præstare, si potuissent; quia autem non potuerunt, hinc omnis accusatio falsa vana, impia ac injusta est. Equidem Celeb. Theolog. Rostochienses in ultimo edito scripto dissensum Veterum Theologorum cum Modernis Gieß. in quibusdam ostendere voluerunt, ast fuerunt mere adiophora, problematica, quæstiones in utramque partem disputabiles, in quibuscuque sentire licet, quod sanæ doctrinæ Fidei non est contrarium; fuerunt non fideliter sed sinistre citata, allegata & excerpta, adeoque per se nullius momenti. Proferant vero Celeberr. D. D. Rostochienses unicum articulum fidei, dico proferant unicum valide, in quo Veteres a Modernis dissentiant, & erunt Viri. Et quid dicent, si non nemo D. D. Rostochiensibus demonstrabit, quod ipsi potius parum consentiant cum B. Antecessoribus, & hujus causa scriptum videbunt, sub titulo: *Abwege der Rostochischen Theologischen Facultät von ihrer Vorsahren Fußstapffen in Lehr und Leben.*

XVII.

Etiam tertio non sufficit, hinc inde verba & phraseologias ex scriptis Autoris extra connexionem exsculpere, sensum Autoris pervertere, & hinc citra, imo contra Autoris mentem hæresim vel schisma proclamare; Ita enim nulla scriptura accusationem hæreseos vel schismatis effugere posset, imo nec ipsa S. Scriptura, uti B. *Lutherus* ait alle-

gante Kirchnero (a) Ich hab davor gehalten/ wo man etwas mit der Schrift soll bewehren/müß- se dieselbe Schrift eigentlich zur Sach dienen; aber nun lerne ich / daß es zur Sach gnug seye/ viel Schrift rips raps zusammen werffen / es reime sich oder nicht. Wenn diese Weiß gilt / wil ich aus der Schrift wohl bewehren/ daß Ra- strum besser seye als Malvasier. Uti etiam vi- demus omnes Hæreticos pro stabilienda hæresi scripturas, aſt contra mentem Spiritus S. & ex- tra connexionem, citare; De quo B. Meno Han- nekenius ſcribit (aa) muß doch der ewige Gott leiden/daß seine Worte von seinen Feinden ver- fehrt werden. Et ſi in ſpecie unum vel alterum Divinum Scriptorem v. g. Paulum aſpicimus, in eo invenimus verba & phraſiologias, quæ ſi extra connexionem aſpiciantur, dura & hæretica alicui videri poſſent, uti etiam hinc B. Lutherus in Com- ment. in Epist. ad Galatas ejusque cap. 2. ait, *Paulus eſt hæreticus omnium hæreticiſſimus ejusque hæreſis eſt inaudita*, quia dicit mortuum legi vivere Deo. Sic ad verba cap. IV. verſ. 2. ſcribit: *Sonant ver- ba vehementer hæretica*. Et ruruſ: *Alii Apoſtoli ita non ſunt locuti*. Et ad Cap. IV. 13. *Paulus eſt hæreticus; Doctrina Pauli hæretici*. Imò hoc ſi ne- fando modo quis procederet, quæ heterodoxa ex B. Lutheri ſcriptis, etſi in ſe orthodoxa, conſcri- bi poſſent. Quid? quod ipſe Doct. D. Werns- dorffius aliique orthodoxi crimen hæreſeos & ſchiſmatis effugere non poſſent, ſi eo modo ſcripta

(a) *Theſaur. ex ſcript. Luth. Loc. de verb. D. fol. VI. n. VII*

(aa) *in Reſp. ad q. Muller. Theol. Bedenkt. p. 30.*

scripta ipsorum quis legeret. Quia autem hæc ad astutias & mendacia Diaboli pertinent, omnino quilibet Christianus Orthodoxus supersedet hac nequitia, quandoquidem, ut *Hieronymus* ait (b) *sceleratum est in verbis querere hæresin, cum scias sensum esse sanum.*

(b) *Tom. II. op. p. 48. conf. Luther. T. I. Witt. Lat. f. 415.*

XVIII.

Insuper vel ideò etiam demiror, quod Cel. Dn. Wernsdorffius Cel. Theologos Giesl. dissensus à Veteribus accuset, & hinc cum Rostochiensibus multa sesquipedalia verba proferat, cum tamen ex *B. Gerardo* (a) notum, quòd distinguendum sit *inter unitatem absolutam*, perfectam & omnis dissensionis expertem, quæ in Ecclesia triumphante demum habebit locum, & *inter unitatem fundamentalem*, quæ in consensione principalem articulorum consistit, licet de nonnullis fidei capitibus minus principalibus, vel de ceremoniis adiaphoris, vel etiam de interpretatione quorundam scripturæ locorum controversiæ incendant, & talis est illa unitas, quæ in Ecclesia militante locum habet, in ea enim nunquam reperitur tanta concordia, quin dissensionibus quibusdam sit permixta. Ex parte enim cognoscimus in hac vita, ex parte prophetamus, I. Cor. XIII, 9. & *Augustinus* ait, *Boni & boni, si perfecti sunt,*

C 2

(a) *Loc. Theol. T. V. C. 25. de Eccles. sect. VII. §. 231.*
no 70

sunt , inter se pugnare non possunt , proficientes autem nondumque perfecti ita possunt. Id ipsum exempla comprobant , in Petro & Paulo, Act. XI, 2. Gal. II, 11. In Ecclesia Corinthiaca erant schismata , errores de S. Coena , de resurrectione ; In Ecclesia Galatarum dissensus de justificatione ; Sic tempore Cypriani gravissima erat contentio de baptizandis illis , qui ab hæreticis ad Ecclesiam redibant ; Tempore Cornelii inter Orientales & Occidentales Ecclesias magna disceptatio fuit de tempore paschatis ; Inter Basilium & Ecclesiam Cæsariensem de Ecclesiasticis cantionibus , inter Chrysostomum & Epiphanium de libris & Doctrina Originis , inter Hieronymum & Augustinum de operibus legis, de simulatione Petri magna controversia fuit ; Quin imo si scripta Patrum pervolvantur , apparebit , Patres non solum ab aliis , sed etiam quandoque à se ipsis dissentire. Et quid è longinquo adduco exempla ? Novimus ex ultimo seculo , qui pro & contra orthodoxi disputarint de B. Arndii Christianismo , qui motus inter Gerhardum & Grauerum , inter Meisnerum & Martini , inter Balduinum & Meisnerum , inter Wittemb. & Jenenses etiam Helmstädienses , inter Lipsienses Wittenbergenses & Rhintelenses , inter Rostochienses & Wittenbergenses , inter Giessenses & Tubingenses , inter Menzerum , Giessenium & Winckelmannum , inter Menzerum Feurbornium & Giessenium ; Et quid multis ? plurimis fere adhuc notus est dissensus Hannekenii cum Siricio , Rudrauffii cum Hannekenio , Hannekenii cum Clodio. Quibus omnibus certum est , omnimodam & numeris omnibus

bus absolutam in hac vita unitatem non esse sperandam, ac proinde non quodlibet dissidium Ecclesiæ & unitatis communionem continuo tollit. Quapropter si etiam unus vel alter ex Modernis Theologis Giessensibus in problematicis, in adia-phoris, in explicatione quorundam locorum scripturæ dissentiret à veteribus, quid mirum? hi enim ipsi inter se opinionum dissensione discreparunt: & idem toto die videmus, ac ipse Cel. D. Wernsdorffius non in omnibus ejusmodi cum aliis consentiet. Sufficiat unitas fundamentalis, quæ modo in hac imbecillitate hujus vitæ locum habet, quæ & in Veteribus Theologis Giess. & in modernis invenitur, adeo, uti in præc. dixi, ut nullus articulus Fidei ostendi possit fundamentalis, ne unusquisque, in quo Illi ab His dissentiant. Si vero Doct. D. Wernsdorffius & Cel. Theologi Rostoch omnimodam & absolutam unitatem desiderant, videant, ne in numerum Fanaticorum cadant, qui Perfectionismum statuunt, & contra quos Doct. D. Wernsdorffius in Vind. §. 23. & 24. loquitur, quandoquidem hæc absoluta & perfecta unitas non in hac, sed triumphante Ecclesia locum habet, ut B. Gerardo l.c. inquit.

XIX.

Interim Theologis Giess. mirum haut videri debet, quando ab hoc vel illo Contentioso hujus vel illius accusantur; Idem siquidem B. Antecessoribus evenit; Audiamus ipsos, qui ita conqueruntur (a) *Annon teterrimorum errorum nos accusant,*

C 3

annon

(a) *Disp. Giess. T. V. præf.*

annon Eutychianismi, Flaccianismi, Nestorianismi, Pelagianismi reos nos agere indefesso studio conantur? Quodque, B. Winckelmannus noster testatur, quando speciali Disput. diluit calumnias Bellarmini, qui scribere conatus est, Dogmata nostra i. e. Lutheranorum, ut vocat, habita esse in Ecclesia antiqua pro exploratis & damnatis haeresibus, atque hinc XX. haereses corollam Ecclesiis nostris imponere non erubuit; In patientia igitur cum B. Gerhardo & omnibus Orthodoxis atque B. Antecessoribus Theologi Giesfens. perferant, si à quibusdam Doctoribus accusantur, ac hoc vel illo modo vocantur; Patiamur, dicit B. Gerhardus (b) nos hoc sensu dici haereticos, dum haut inviti fatemur nos esse haereticos, quia separamus pretiosum à vili, Jer. XV, 19. ac eligimus quod verum & pretiosum, spreto mendacio ac vili; qualis & Paulus haereticus dictus est, Act. XXIV, 14.

(b) l. c. de Eccl. sect. I. §. 161. in fin.

XX.

Vindicata Orthodoxia & fama Theologorum Giesfensium in genere, jam in specie venio ad Summe Rever. D. Majum, Theologiae Profess. Giesf. Ord. Hujus enim parum honorifice Excell. D. Wernsdorffius suis in Vindiciis meminit, adeo ut censeam, si igniculos pietatis & amoris adhuc animus habuisset, aliqua sane moderatione usurum eum fuisse: Adoritur etenim Wittembergensis Giesfensem convitiis, amarulentis invectivis, dentatis terminis, mordentibus injuriis, phaleratis dicte-

dicteriis, famamque, Doct. D. Maji mordaci stylo allatrat. Non sufficebat Doct. D. Wernsdorffio scribere Vindicias, iisque Celeber. D. Majum perstringere, sed eo vindicta & odium Wittenbergensem detulit, ut vindicias cum nobis injuriis plenis hoc anno denuo ederet, adeoque vindicias vindiciarum scriberet. Dedecet fane hoc Virum gravissimum, pudet hoc Virum doctissimum, dedecet hoc Theologum, pudet hoc quemlibet Christianum, nam si de controversa veritate res est, dicamus ut res est, quod veritati conveniens est, absint injuriæ, calumniæ, absit personalibus invectivis in personam invehi, eamque ommissa prætenſæ veritatis probatione mordaci stylo laceſſere. Noli autem, Amicorum exoptatissime, hæc mirari, *scias hoc potius*, (utor verbis Cypriani, quæ Episcopo Romano Cornelio dixit,) *esse opus semper Diaboli, ut servos Dei mendacio laceret, & opinionibus falsis gloriosum nomen infamet, ut, qui conscientia suæ luce clarescunt, alienis rumoribus sordidentur.* Atque hinc Cel. D. Maji dedecus non est, talia convitia & ejusmodi injurias audire, hæc enim fata fuere omnium Orthodoxorum, qui cognitionem veritatis, quæ est secundum pietatem docuerunt. Nolo ob prolixitatem ex prioribus seculis testimonia adducere; Theologi Doctores ultimi seculi sufficiant; pientissimus *Arndius* non optime exceptus est a quibusdam Orthodoxis ob non nullas phrasas; Nec minus expertus est nunquam satis laudandus orthodoxus Theologus *Gerhardus*, ut non sine gravissimis causis de criminationibus hujusmodi nota disticha cecinerit: *Qui studium hoc ævo pietatis graviter urget Ille Rosacrucius vel Weigelianus*

liantis habetur, & nota turpis ei scribitur haereseos &c. Sic D. Glassius vix Weigelianismi, Gesenius Arminianismi, Lubinus Calvinismi, Meifardus, Scriverius, Affelmannus, Lütkeermannus, Saubertus, Egardus, Meisnerus, Tarnovius, Quistorpius, Müllerus, Dannhauerus aliique crimen heterodoxiae aut hujus vel illius erroris accusationem vix ac ne vix quidem effugere potuerunt. Sic B. Chytræus memorat, impudentibus, & procacibus improborum calumniis se oneratum, & Wigandus, sibi novitatis crimen impactum fuisse. Quæ & Mylius sensit, ipse enim in Volum. Disp. Theol. Disp. XVI. peculiarem Apologeticum scripsit adversus ea, quibus fides & doctrina sua fœdis criminationibus impugnata, & ipsi ac D. Hunnio imputatum erat, quod semper aliquid novi Dogmatis proferant. Et ubi finiam in recensendis viris Orthodoxis, qui calumniis onerati, imo dico, ornati sunt? Tantummodo adhuc ipsum jam citatum B. Müllerum audiamus, qui in edito libello, *Theologisch Schriftmäßige Bedenken von der Abgötterei der Maut-Christen* dicto, pag. 5. & 8. ita queritur: *Ich predige öffentlich im Tempel / ich profitire / ich disputire öffentlich in Auditoriis Academicis, meine Bücher liegen der ganzen Welt vor Augen findet jemand Kegeren darinn / er sagt libere / ich will ihm durch Gottes Gnade antworten. Dennoch haben sich in Hamburg gefunden / so diese meine Rede vor Kegerisch und Wiedertäuferisch ausgerufen / ich wäre ein Mann irriger Lehr!* Cum igitur nubem horum Testium ob oculos habeamus, minime, uti dixi, Cel. D. Majo dedecus est, si morosi surgunt, ipsi ogganniunt, cumque his vel istis crimina-

minationibus & contumeliis onerant, respondere siquidem cuilibet suorum obrectatorum cum dicto B. Müllero ex l. c. poterit: *Daß du mich einen Mann irriger Lehr schiltst, ist nicht genug / bist du ein rechtschaffener Mann / so beweiß es.* Quis enim unquam pravis accusationibus nemine contradicente, destitutus fuit? quis deferendo mendacii convictus est, non coram constituto eo, quem falso detulit? quidnam dici potest, quod credibile non sit auscultantibus? scribit Basilius Ep. 874.

XXI.

Id autem: unde Ampl. D. Wernsdorffius an-
sam arripit Celeb. D. Maji famam perstringere,
est quarta petitio Orationis Dom. inque ea το
ἐπιείκειον. Hæc vox ἐπιείκειον diu hætenus, ut
Scultetus ait, & Grammaticorum & Theologo-
rum carnificina fuit, ac id vel ideo etiam, quia
tantum in Oratione Dom. reperitur, prout plu-
ribus *Stolbergius*, *Kortholtus*, *Pfeifferus* deduxerunt;
Disputatur nimirum de origine vocis, an ab ἐπι &
είκει, an ab ἐπιείκει, quod est ab ἐπιείκει & hoc ab
ἐπιείκει? Disputatur de significatione vocis, num
figuratè de Christo, pane spirituali vel sacramen-
tali, num proprie de pane naturali & corporali in-
telligendum sit? Hoc modo Cel. Dn. Wernsdorf-
fius intelligit, Cel. D. Maji autem imputat, quod
illo modo, non scil. de pane corporis, sed de
Christo intelligat, eumque in finem ex Oeco-
nomia Temp. N. T. in Vindic. §. 37. verba ad-
ducit, in quibus Doct. D. Majus exprimeret,
quod panis spiritualis fidelibus proprius & singu-

laris intelligatur. Hæc hæc est omnis causa; unde D. D. Wernsdorffius occasionem sumit, in Excell. D. Majum duro impetu invehi; Verum injusta causa, impia causa. Et hoc est, quod probabo. Dico: injustè Wittembergensis Giessensem allatrat, quia I. hujus sententiæ, quam Doctis. D. Majus fovet, plurimi Patres fuerunt, & per panem in 4. petit. Christum intellexerunt: Ita enim *Tertullianus* L. de Orat. VI. *Cyrillus Hieros.* Catech. V. *Mystag.* *Hieronymus* T. VI. Op. L. I. Comm. in Matth. VI. col. 18. Edit. Paris. anno 1579. & T. eod. L. I. Com in cap. 2. ad Tit. col. 460. *Ambrosius* L. V. de sacram. c. 4. *Augustinus* Serm. de Orat. Dom. Serm XLVIII. c. 6. *Damasceus* de Orth. fide L. IV. c. 14. aliique, uti ipse Cel. D. Wernsdorffius in Vind. p. 79. 80. *Hieronymum* & *Cyprianum* allegat, ac de iis Ipse fatetur, quod spiritualiter intellexerint. II. Hujus sententiæ fuit ipse B. *Lutherus*, hic enim in explic. Or. Dom. T. 1. Alt. p. 90. b. ita 4. petitionem explicat: Das truckt aus / daß wir nicht das gemeine Brod bitten / fürnehmlich das auch die Henden essen / und GOTT allen Menschen ungebeten giebet / sondern / unser Brod / die wir sind Kinder des himmlischen Vatters; darum nicht als von einem irdischen / sondern als von einem himmlischen Geistl. Vatter / nicht ein irdisch / sondern ein himmlisch geistlich Brod / das unser ist / und uns himmlischen Kindern zueignet und noth ist / zu bitten. Sonst wäre ohne Noth gewesen zusagen / (unser täglich Brod) dann das leibliche Brod wäre genug bezeuget mit dem Wort (das täglich Brod gib uns

und heut) aber GOTT will seine Kinder lehren/das sie Sorg haben um die Seelen speise; ja verbeut / sie sollen nicht Sorgen / was sie essen oder trинken leiblich. Et in sequent. Es heist ein überwesentliches Brod / das den Menschen speiset / weit über diß Wesen in ein ewiges Joh. VI, 51. 58. quam suam mentem de coelesti pane pluribus in locis expressit, v. g. T. 1. Alt. p. 405. b. p. 545. a. ubi prolixè rationes suæ sententiæ deducit. Quæ clara testimonia Cel. D. Wernsdorffius ipse negare non potest, potius §. 38. p. 70. in Vind. veritatem fateri cogitur, scribens: *Non dememini quidem, Lutherum aliquando in eadem fuisse sententia, quod h. l. panis spiritualis intelligi debeat.*

XXII.

Tantum hoc effugium l. c. quærit α) *Luthero hanc sententiam adhesisse ex Papatu*, deinde β) *quod hoc loco non quæ Lutheri, sed quæ Lutheranorum de pane quotidiano sententia & doctrina sit, videndum.* Quid verò, ut ad illud respondeam, si locum producerem ex ultimis scriptis, quæ non diu ante obitum Lutherus editit, ac in iis adhuc hanc sententiam habuit? Ita enim ipse anno 1546. in Explicatione Dictorum Scripturæ S. selectorum T. VIII. p. 541. b. super Ps. 119. 5. *Wer Gottes Wort nicht gerne forstet / lieset und höret / und ihm lästet ein täglich Brod seyn / der wird es nimmermehr halten; & T. IX. p. 449. a. & quidem ad Gen. XVII. Die Bitte um*

um das täglich Brod ist fast anzusehen unter den andern Bitten / als sene sie die Geringste / aber wenn wir wüßten / wie ein groß Bitt es wäre / so dörfte unser keiner das Maul auffthun und sie sprechen / aber Christus hat sie verstanden / da Er sagt Luc. XII, 32. q. d. Fürchtet euch nicht / noch sorget vor dieses Leben / wie die Henden / dann euer Vatter hat Gefallen / euch zu geben nicht ein zeitlich / sondern ein ewiges Reich. Hæc verba sunt clara, eorumque sensus clarissimus, ut Cel. D. Wernsdorffius neutiquam opus habeat, alium sensum iis p. 75. affingere, aliàs omnia loca Lutheri alienum in sensum detorquere & perperam interpretari possemus, quod vero permittendum non est, cum nulla necessitas urgeat. Quod autem B. Lutherus in Catechismo utroque explicuerit de pane corporali, circa hoc Cel. Doct. Majus omnino verba Cel. D. Wernsdorffii assumere potest, quod nimirum hæc explicatio ex Papatu vel ex lectione Patrum Luthero adhæserit; De his enim constat, quod quidam illis, qui nondum sacris initiati erant, de pane corporali exposuerint, idque ob simplicitatem Catechumenorum, qui nondum baptizati orationem Dom. non recitabant, erat enim *ὁ υἱὸς τοῦ πατρὸς*, ut Patres vocant. De β quando Doct. D. Wernsdorffius asserit, *quod non videndum quæ Lutheri, sed quæ Lutheranorum Doctrina sit*, sane vix video, quæ mihi de Cel. Theologo Wittenbergens. promittere debeam; Ecquam enim doctrinam nos Lutherani habemus? nonne Luthe-

Lutheri ? vel an Doctrina Lutheri alia , & Lutheranorum alia est ? Credo quod pigeat & pœniteat Doctiss. D. Theologum Wittemberg. hæc scripsisse. Ipse enim pag. 73. Vind. *Deo & Patri Domini nostri Jesu Christi gratias agit , quod voluerit B. Luthero ipsum & in sede & in doctrina succedere ;* Et tamen h. l. Doctrinam Lutheri deserit. Clarè siquidem scribit , & verbis his ali-
us sensus affingi non potest ; *Non quaritur , quæ Lutheri , sed quæ Lutheranorum Doctrina sit ?* Hac autem ratione Ipse in id crimen cadit , cujus Theologos Giessenses accusat , nimirum Doct. D. Wernsdorffius dissentit à Luthero. Eo ergo an perventum , ut successores Divi Lutheri deferant Lutheri Doctrinam ? quod mihi nunquam , ne etiam per somnium in mentem de Excell. D. Wernsdorffio venire potuisset !

XXIII.

Injuste Wittembergensem allatrare Giessen-
sem probo III. exinde , quia Cel. Doct. Ma-
jus suæ sententiæ non pertinaciter inharet , sed
modestè expositionem suam proponit , & in a-
lios aliter sentientes more Theologi Wittemb.
injuriis non invehitur , sed quemque sua in sen-
tentia , etiam illum , qui de pane corporali in-
telligit , irreprehensum relinquit ; Ita enim in
*Theolog. Evangel. (a) Nec tamen aliis invideo , si
malint panem terrestrem , ego cœlestem eligo ,*
Joh.

(a) Dem. Rog. Loc. de Orat p. 268.

Joh. VI. *nec infringo, sed probo illud E. Gerhardt ad hunc. &c.* Et eundem in modum differit in *Harmonia Evang.* (b) *Nos dabimus, posse simul comprehendere panem corporalem, ne disputando amittimus veritatem.* Hæc Ampl. D. Wernsdorffius aspicere debuisset, si Theologum Gießensem accusare voluisset; Fatetur enim Ipse pag. 72. Vind. quod Theolog. Evang. legerit, cur autem & Harmoniam Evangel. non legit? cum in illa Doct. D. Autor moneat, ut hæc scil. Harmonia conferatur; Ast Theologus Wittemberg. pag. cit. scribit: *Harmoniam nec dum legi, nec lecturus sum.* Et tamen sententiam Theologi Gieß. tanquam non Lutheranam traducit. Nonne cæcitas, rejicere alicujus sententiam, quam nequidem legit. Hic valet quod canimus: **Sie sprechen schlecht / es sey nicht recht / und habens doch nicht gelesen!** Cur autem, si quæro, non legit Excell. D. Wernsdorffius, memini eorum, quæ Lactantius (c) scribit: *Si sacrilegis & proditoribus & veneficis potestas datur defendendi sui, nec prædamnari incognita causa quemquam licet, non injustè petere videmur, ut quisque erit ille, qui inciderit in hæc, si leget, perlegat, si audiet, sententiam differat in extremum.* Sed novi hominum pertinaciam, nunquam impetrabimus; Timent enim ne à nobis revicti, manus dare aliquando clamante ipsa

(b) *part. IV. C. VI. sect. V. p. 566. conf. p. V. c. 24. p. 1172.*

(c) *Lib. V. Inst. Div. c. 1.*

*ipsa veritate , cogantur. Obstreperunt igitur & inter-
cidunt, ne audiant, & oculos suos opprimunt, ne
lumen videant, quod offerimus. Quo plane ipsi dif-
fidentiam suæ perditæ rationis ostendunt, cum neque
cognoscere, neque congredi audent, quia sciunt, se
facile superari.*

XXIV.

Cum igitur jamdiu ante Doct. D. Majum tot
Patres, Lutherus etiam ipse panem in 4. petit.
de pane spirituali intellexerint, quid erroris, quid
mali, quid criminis ille ipse fecit, quia eandem
sententiam repetiit & Patres atque Lutherum se-
cutus, ac quidem ita, ut nullum aliter sentientem
inique damnet. Hujus causa nullum justum ti-
tulum Cel. D. Wernsdorffius habuit, ut doctri-
nam & famam D. D. Maji traduceret; Injuste,
impie egit. Nonne novit, quod etiam B. Korthol-
dus, quem Ipse p. 77. Vind. allegat, alique in sen-
tentia de pane corporali fuerint, & tamen alios,
qui de pane spirituali intelligunt, non tot tantis-
que injuriis traduxerint. Traducere autem ma-
levolo studio Wittenbergensis Giessensem maluit,
idque sine omni jure ex inveterato & hæreditario
odio; quod vel ex eo patet, quia aliàs in vindican-
da 4. petit. non Giessensem solum, sed omnes
alios, cum eo, & jam diu ante ipsum, ita sen-
tientes, vel de pane quotidiano Eucharistico ex-
plicantes, citare, eosque omnes perstringere de-
buisset. Dum hæc scribo, subit mentem, quæ
Cel.

Cel. Brochmandus (a) de hac materia sentit: Sentit τὸ ἐπιούριον non res tantum ad sustentationem corporis & fortunarum necessarias, uti in Vind. p. 70. §. 37. Doct. D. Wernsdorffius vult, verum plura notare; adscribam ipsius verba (b) Quocirca petendo ut DEUS det nobis panem ἐπιούριον non tantum oramus, ut vitæ sustentandæ necessaria concedat, sed etiam donet nobis salutarem istam scientiam, certi esse ut possimus, panem istum quo alimur, divinitus dari & tamdiu salutarem esse nobis panem, quamdiu pane cum gratiarum actione vescamur. Intelligit igitur B. Brochmandus per panem ἐπιούριον non tantum res ad vitam necessarios sustentandam, sed etiam scientiam salutarem, verbum & benedictionem Dei, quandoquidem homo vivit non solo pane (nam sine benedictione DEI panis nec nutrit nec salutaris est) sed ex quovis verbo prodeunte per os DEI, Matth. IX, 4.

(a) Ita multi Patres vid. J. P. Pfeiffer. Prof. Reg. Disp. de ἐπιούριον.

(b) Tom. II. art. 37. c. 1 sect. 8. p. 3095.

XXV.

Et cum Cel. D. Wernsdorffius tanto studio laborat Cel. D. Maji sententiam de 4. petitione perstringere, nonne illi notum est, quas B. D. Pro-Socer in hac & ista materia sententias habuerit. Constat hoc ex scripto Wittembergæ edito de Jure gratiæ Principis Christiani in reos noxæ capitalis; ubi quæ-

quæstio est de temerario & doloso homicidio, *An tale perpetranti, si postea pœniteat, Christianus Princeps N. T. gratiam delicti facere, ac pœnam capitalem remittere debeat?* B. D. Pro-Socer affirmat, idque multis rationibus probare nititur, inter alias ob hanc, quia, ut c. II, §. 3. c. 7. asserit, V. T. ejusque, rigor legalis pœnarum expiravit, & N. T. ac Ecclesia primitiva de capitalium pœnarum necessitate nil novit. Quam sententiam autem ut falsam & erroneam Libri Symbolici rejiciunt, & hanc opinionem Anabaptistis adscribunt, A. C. art. XVI. Apolog. p. 216. Et Epit. Form. Conc. cap. XII, p. 624. hæc opinio *Error anabaptisticus in tollerabilis* vocatur. Atque hinc B. D. Pro-Socer a Theologo consummato D. Rechenbergio Socinianismi & Anabaptismi publica in Dissertatione *de jure Principis Christiani aggratiandi circa homicidium negato*, accusatus est. (a) Præterea quæ B. D. Pro-Soceri fuerit sententia circa mortuorum resurrectionem, ex edita *Contemplatione Resurgentium ex morte hominum, capto prospectu per meritum Christi victoris mortis catholici patet*; quæ sententia autem a B. Balduino contra D. Boethium confutata, & à B. Rudrauffio in Syll. de resurr. Mort. qu. II. Calvinistica appellata est. (b) Hæc hæc libri Symbolici & Nostrates erronea ac falsa dicunt, quorum autem Celeb. D. Majus nullas partes habet, & tamen in hunc Cel.

D
D. Werns-

(a) *Conf. Calov. Anti. Socin. p. 379. 989. Scherzer. Anti Socin. p. 1053. Kromayer p. 1143.*

(b) *Conf. B. Myster. Syn. p. 310. Calov. T. XII. p. 120. Gerb. T. 8. p. 1100.*

D. Wernsdorffius severe invehitur, ac non recordatur eorum, quæ apud B. D. Pro-Socerum inveniuntur, ut adeoque verum sonet: *Aspicias festucam quæ in oculo fratris tui est, trabem autem, quæ est in Oculo tuo non consideras*, Luc. VI, 41.

XXVI.

Quid! quod B. Dn. Pro-Socer potestatem sumferit, cum Theologos pietatis exemplo meritisque, doctrinæ multum inclytos, hac in sententia sibi contrarias, Balduinum puta ac Gerhardum, in jam dicto scripto adduxisset, scribere pag. 40. hæc verba: *At at dicamus salvo respectu magnorum nominum, quod sancta fidei libertas non fastidit*. Cur Doct. D. Wernsdorffius & eandem sanctam libertatem Doct. D. Majo non concedit circa 4. petitionem, quam non contra, sed cum Autoritate Patrum & Lutheri probavit? Hem quod laudatur in illo, culpatur in hoc! Sed quorsum calamus de B. Dn. Pro-Socero? nomen ex reverentia non exprimo; Mentionem ejus feci tantummodo ex eo, ut ostenderem, quam injuste cum Celeber. D. Majo Doct. D. Wernsdorffius egerit.

XXVII.

Ultimo breviter percurram ea, de quibus in Vind. not. ad §. 38. pag. 71. 72. 73. Ampliss. D. Wernsdorffius conqueritur. I. Conqueritur, quod Giessensis M. Zorniam sibi immiserit, qui Vindiciis Orat. Dom. famosum libellum opposuisset, & fa-

& famam suam merdaciſſimo ſtylo invaſiſſet. Zornius notus mihi non eſt, an nomen & omen habeat me fugit, de multi ſcientia autem in patribus laudatus mihi à multis eſt; Stylum Zornii mordacem, iratum & ira percitum non probo; Abſit à me diffamare illum, quem DEUS honoravit; Nolo invidere honoribus Ampl. D. Wernsdorffii, mallet potius ob Eruditionem & honoris gradum omni honoris cultu ac reverentia ipſum proſequi, nec erubeſcerem, ad pedes Ejus ſedere & in omni bono informari. Injuria autem eſt, acſi Ampl. D. Majus M. Zornium armaverit & immiſerit. Ille nullas partes hujus habet, imo, uti per tertium, qui cum Doct. D. Majo collocutus eſt, habeo, hic ſincere teſtatus eſt, ſe Zornium nec armaſſe nec inſtigatſe ad Apologiam contra Wittembergensem Theologum ſcribendam, & ſponte à Zornio oblatam, paſſum haud eſſe, ut hic aut in vicinis oris ederetur, autoremque monuiſſe, ut duriora deleret. Cujus generis eſt, quod Wittembergensis Gieſſenſi Diſputationem de *Hæreſi practica* adſcribat; Hic Diſputationis Autor non eſt, ſed M. Sigvvardus, prout præfatio Diſputationi præfixa teſtatur, & hinc M. Sigvvardus etiam ante aliquot annos Vindicias Diſputationis ſuæ edidit eamque contra Anonymum defendit. Nec ita ſe habet, quod in dictis not. Doct. D. Wernsdorffius ſcribit, acſi in citata Diſſert. de *Hæreſi pract.* M. Zornii ſcriptum contra ipſum editum laudetur & aliis commendetur; ſiquidem primo intuitu contrarium ſtatim elucere potuiſſet,

vel ex eo, quia Zornii scriptum in Dissert. de Hæres. p. 94. 97. allegatum, citatur pagina 53. & 64. Totum autem illud scriptum M. Zornii, sub nomine Pezron contra Doct. D. Wernsdorffium editum, tantum habet paginas 31.

XXVIII.

Conqueritur II. quod Doct. D. Majum stimula-
verit inveteratum odium in D. Pro-Socerum ejusque
familiam, cum tamen D. Majus multum B. Pro-Socero in capeffendis muniis debeat. De odio adver-
sus B. D. Pro-Socerum nil novi, nil unquam au-
divi, minus quod infestis calumniis mortuo in-
sultaverit D. D. Majus. Est suspicio, ut ipse D.
D. Wernsdorffius fatetur; Ad quid scribit Ar-
nobius? (a) Suspicionem utimini, non cognitionis ex-
presse fide. Quid autem est suspicio, nisi opinatio re-
rum incerta, & in nil expositum jaculatio mentis il-
lata? Ergo qui suspicatur, non tenet, nec in lumine
positus cognitionis incedit. Adeoque ex hoc fama
mendaci & falso rumore D. D. Majum jure accu-
sare nequit; potius hic verbis Ammonii Longii apud
Socratem (b) respondere potest: Ex solo auditu
indicta causa damnare non debebas, quæ ipse certo non
cognoveras. Cæterum B. D. Pro Socero D. D.
Majus in capeffendis muniis nil debet. Quibus
status temporum illorum adhuc notus est, illi no-
runt; D. D. Majum nullum graviorem adversa-
rium

(a) lib. II.

(b) lib. 8. Hist. Eccles. c. 15.

rium uti in aliis , sic in capeffendis muniis etiam habuiffe , quam B. Pro-Socerum , ita ut Cel. D. Majo succumbendum , imo actum cum eo fuiffet , ni DEUS per Sereniffimum nostrum pro causa ipsius ftetiffet. Beneficia à B. D. Pro-Socero D. D. Majo nulla sunt collata , conqueritur potius Cel. D. Majus , ut audio , de multis maleficiis , quæ B. D. Pro-Socer ei exhibuerit publicè ac privatim, & ejusmodi etiam in Philopiniis testatus fuerit , quæ & jamjam exhiberi poffent.

XXIX.

III. Scribit D. D. Wernsdorffius in dictis not. Vind. *se tantum soliditatis & nervi in Harmonia Chemnitio-Lyfero-Gerhardina invenire , ut facile Harmonia Majana carere poffet.* Manet illis laus , quilibet laborat in suo fidelis , nec culpandus potius omni jure Doct. D. Majus in Harmonia Ev. edenda laudandus est ; Si Doct. D. Wernsdorffius eam legiffet , de ejus soliditatis copia ac nervis dicere valuiffet ; quam autem cum nec legerit nec legere velit , absone de ea judicat Ipse Celeber, D. Majus in præf. de hoc opere Harmonico-Evang. ex Bernhardo Lamyo fcribit : *Audacter dicam , hic congesta reperiri , quæ frustra alibi quærerentur , nifi in pluribus voluminibus mole & numero metuendis etiam lectori impigro.* Nec hoc videri debet nimis inverecunde dictum ; hæc enim effe congesta , non ad inventa dico. Et ipse addit : *Consulere volui studiosæ juventuti , nil fcribere doctis , à quibus discere cupio.* Compendium

*non tantum vasti operis Harmonici Chemnitio-Lyseria-
ni aliorumque exhibeo, sed & occasionem suppedito plu-
ra meditandi. Præter hæc credo notissimum esse
Cel. D. Wernsdorffio, utpote qui, ceu ipse pag.
73. scribit, nunquam cubitum eat, quin partem
quandam ex Tomis D. Lutheri iegerit; quod hic ipse
B. Lutherus ait (a) Nos aliorum industrias laudamus,
sed & nos in partem agri dominici excolendi, non tan-
tum visendi gratia vocatos arbitrari debemus, cum scri-
ptum sit, super crescentibus novis, vetera projicietis.
Non poterunt illi omnia, quædam & nobis relicta sunt.
Alioquin si satis est, illos docuisse, cur non satis quoque est,
eos bene vixisse? si eadem verba sufficiunt, cur non ea-
dem & opera, ut sic tam verbis quam operibus eorum
contenti, nemo aliud doceat & faciat, quam S. Hiero-
nymus docuit & fecit. Itidem an non Celeber D.
Wernsdorffio nota sunt, quæ B. D. Pro-Socer loco
in præc. citato (b) scripsit: Evenit nobis, quod
pulsionibus solet a magnis hominibus in humeros sublatis,
latius in diffusa loca prospectantibus, quam poterant pro-
spicere ipsi eos sublevantes. Cæterum etsi Harmonia
Excell. D. Maji ab hoc vel illo contemnitur ac
morsu laceratur iniquo, tamen doctis atque bo-
nis grata est, hi enim hilari eam vultu aspiciunt,
avide legunt & discunt libenter. Ut ea propter
Doct. D. Majus Harmoniæ præfigere posset verba
ex Marcell. Palingenio (c) quæ etiam B. D. Pfeiffe-
rus Dubiis suis vexatis præfixit:*

I liber

(a) Tom. II. Lat. Jen. in Psal. XVII.

(b) Contempl. V. surg. c. 4. p. 40.

(c) Zodiac. vitæ Lib. XII. in fine.

Iliber, haud renuo, diversa per oppida
curre

Invidiam subiture gravem, nam multus
ubique

Oblatrator erit, cujus lacerabere morfu.
Non deerunt certe, qui cum nil edere pos-
sint

Dignum laude, tamen gaudent maledicere
semper.

Carpendisque, aliis famam venantur ina-
nem.

Hos tu lividulos catulos, orisque mali-
gni,

Exosus refuge & doctos inquire bonos-
que,

Qui pauci sunt. Sed paucis potes esse beatus.
Hos reverenter adi, & merces his exere no-
stras;

Quas si laudarint, satis est. Quid cætera
dicat

Turba, parum cura & vulgi convitia
ride:

Judicium vulgi insulsum, imbecillaque
mens est;

Stulta placent stultis, obsonia quisque pa-
lato

Digna suo quærit, non omnibus una volu-
ptas.

Sed docti atque boni, quæ sunt pia, vera &
honestæ

Auscultant avidæque legunt, discuntque li-
benter.

Hic cibus illorum est, hæc consolatio mentis

Talibus E. viris (nisi me præfagia fallunt

Gratus eris, vultuque hilari spectabere ab illis,

XXX.

Quæ IV. porro scribit Ampl. D. Wernsdorffius, quod semper antequam cubitum eat, D. Lutherum legat, atque etiam gratias agat, quod in sede & doctrina B. Luthero ipsum succedere voluerit. De eo nullus rem habebit: Bene agit in gratias agendo DEO pro successione in Doctrina & sede Lutheri, bene agit si & in doctrina & vita Lutheri pie incedit; Ita enim apud nos atque posteros, (quorum gloriam juxta verba p. 34. in Vind. sibi acquirere laborat) gloria ipsius magna & honor maximus erit; Magnus enim nemo esse potest, nisi cui magna est pietas; quisquis igitur es, adhortatur B. Meisnerus (a) & ubicunque es, pius esto, & magnus eris, imo maximus. Adeoque uti Eruditio Cel. D. Wernsdorffium magnum, & officii dignitas majorem effecit, ita illibata Pietas ipsum efficiet maximum. Simul autem optime agit, quod, quia Ipse B. Luthero & in sede & in doctrina successit, non latius & inflatius superbiat, maximus enim honor est, ait Gregorius, de habito non superbire; Idque vel ea propter, quia maximos Theologos Wittemb. ex

(a) medit. sacr. in Ev. Dom. præf.

ex alto, à Doctrina Lutheri lapsos esse videmus. Novimus quæ Schlüsselburgius (b) scribit. Satis habent gloria Witteberga & Philippus, quando Wittebergam Hierosolymæ & Philipum Aaroni contulerimus. Nec miretur quis facinus hoc tanquam insolens, tali loco, talibus personis depravationes esse post obitum Lutheri ortas, ut inde jam sint tenebræ rursus, unde lux orta fuit. Annon primus error, primus lapsus ex cælo & ex paradiso est? annon à sanctis angelis & à sanctis hominibus? Annon ex Hierosolyma unde exierunt sancti Prophetae, exierunt & Pseudo-Prophetae? Quid Aaron, annon fuit magnus Dei Propheta & os Moysi, qui erat ei quidem in Deum, idque à Deo? Idem tamen ipse Aaron fit Autor horrendi lapsus, horrendæ Idololatriæ, destitutus Moyse. Quid mirum ergo, si idem hoc nostræ hujus temporis Hierosolymæ Wittebergæ acciderit? Singuli hinc timeamus Deum, lapsis ex alto tantis viris, ne nos, illis multo inferiores, labamur ipsi, dictum est enim omnibus 1. Cor. X. qui stat, videat, ne cadat.

(b) Theolog. Calvinist. l. 2. art. 10. lib. 3. præm. & art. 1.

XXXI.

Præter hæc nil video, quod Gieß. Theologos vel Cel. D. Majum concernit, nisi quod multas injurias, calumnias, scommata, dicteria, cavillationes, vellicationes Doct. D. Wernsdorffius exprimat p. 70. 73. 75. De quibus optandum, ut iis evomendis abstinuisset, dedecet enim Virum

gravissimum talia nugari , potius autem optandum, ut animo perpendisset, quæ Chrysostomus (a) scribit : *Ne quemquam maledictis prosequamur, neque enim sic movemus auditorem, sed magis ad incredulitatem provocamus. Abstinentum igitur ab ira est, annitendumque ut orationem nostram probabilem faciamus, nulla non modo ira, sed ne voce quidem altiore, quæ iræ indicium est.* Interim hisce injuriis orthodoxia & fama Celeb. D. Maji, quam apud omnes bonos probosque habet, nullum capiet detrimentum, orthodoxum enim se hactenus probavit, jam probat, & in posterum probabit. Orthodoxus siquidem est juxta Isidor. Hisp *recte credens, & ut credit, vivens.* Vel ut; B. Lutherus in Psalm. I. *qui in Deum orthodoxus est, non potest nisi bona facere, bonos mores præstare.* Ut adeoque ad omnes injurias Excell. D. Majus verbis B. Megalandri (b) jure respondere possit: *Si qui de hæreseos crimine me traducunt, quorum scriniis potissimum aperta veritas vehementer afficit, non magnopere auro, neque istorum clamosas contumelias magnopere reformido obscuri sunt, cerebri tenebriosi, Bibliæ gustus inexperti, neque istorum Christi Doctrinam unquam legerunt, neque proprios autores, quos adorant, intellexerunt; Quin imo laceris & cariosis opinionibus fere detriti sunt; etenim suis assertionibus perspectis cognovissent, nequaquam condemnandum eum, qui non solum non peractus est reus, sed ne*
reus

(a) Hom. 25. in Job.

(b) T. I. Jen. Lat. J. XIII. a. in serm. de indulg.

reus quidem factus. Veram ipsis ac nobis Deus mentem largiri dignetur sanam ac rectam.

Hæc sunt, quæ Amice exoptatissime! Tuum ad peti- tum communicare volui. Scripsi hanc ipsam epistolam multa inter negotia, sæpe per occupationes distractus. Malui autem hac ipsa in Epistola non meis sed Patrum & Doctorum nostrorum, & quidem extra omnem Heterodoxiæ suspicionem positorum, verbis loqui, quo veritas rei eo clarior elucescat, vel etiam ideo, quia scio indolem hujus sæculi, quo nil tam vere tam simpliciter dicitur, quod a perversis non pervertitur. Was kan man vornehmen / scribit B. Scriverius, (a) daß man nicht in ein Gewirre unter Klettenpflanz und Distel Köpffe geräth / vel ut B. Dietericus (b) *Nihil a morsu sycophantæ tutum est, plures siquidem inveniuntur Critici malevoli, censores perversi, qui de recte dictis & factis piorum iniqua admodum & perversa judicia ferre consueverunt.* Quæ ipsa causa est, cur hætenus edendis Bellis Clericorum a tempore Reformationis usque præsentia tempora, in quibus conscribendis, ut nosti, feci initium, abstinuerim.

Cæterum a Deo T. O. M. precor, ut ipse dissidia Ecclesiæ tollat, ac in unitate fidei & charitatis corda Doctorum Ecclesiæ nostræ uniat, daß durch Liebes Glanzen / sich wieder thun zusammen / die voller Zwietracht seyn / quo sepositis omnibus
inuti-

(a) Herrlicht. R. G. p. 1. p. 30.

(b) Anal. Ev. p. 1. p. 490.

inutilibus quæstionibus & finito duro fratrum bello, pax amor & sinceritas floreant. Floreant & inter Cel. D. Majum, & Cel. D. Wernsdorffium; Atque hinc, uti Hieronymus Augustinum est allocutus, (a) & Doct. D. Wernsdorffium, si mihi licet, ratione Ampl. D. Maji alloqui possem: *Faceſſant iſtiusmodi querimonia. Sit inter nos pura germanitas, & deinceps non quæſtionum, ſed charitatis ad nos ſcripta mittamus. Et. Superest, ut diligas diligenter te, & in ſcripturæ campo juvenis ſenem non provoces. Nos noſtra habuimus tempora, & cucurrimus, quantum potuimus. Nunc de corrente & longa ſpatia transmeante, nobis debetur otium. Quod autem cum pro ſtatu temporum vix ſperandum, DEUS adorandus erit, ut excitet Regem & Principem, qui compescat bella Clericorum, ut ad illum verba, quibus Theodoſium Gregor. Nazianzenus (b) allocutus eſt, & nos repetere valeamus: Tu quidem Eccleſiam multis affeciſti beneficiis, refundat Tibi Chriſtus in die retributionis. Verum pro quibus nunc oro, Tu mihi indignari noli. Ceſſet invidia, faciant pacem Episcopi, potiffimum Te authore. Tu qui barbarorum audaciam compescuiſti, ſacerdotum pugnas etiam ſedato. Trophæa potentie Tue maxima unica Episcoporum concordia ornato! DEUS autem pacis conteret Satanam, perturbatorem omnis pacis, ſub pedes noſtros cito. (c) Prolixiorem hac vice non eſſe ſiunt negotia,*

(a) *Auguſt. Epist. 1. 2. ad Hier. & Hier. Ep. 1. ad Aug.*

(b) *Greg Presbyt. in vita Gregor. Nazian.*

(c) *Vom. 16. 20.*

gotia, dum modum etiam Epistolæ jam prope
modum excessi. Quare finio & Amori Tuo me
commendo. De proper: B. die 24. Maji.
M. DCCXIV.

Errata, quæ per absentiam Autoris irrepsere, be-
nevolus Lector ipse corrigeret.

Io. CLERICI
DE
CAVSSIS
PEREVNTIVM
LITTERARVM
ELEGANTIORVM
commentationes.

Latine edidit

IO. HENRICVS KROMAYERVS.

J E N Æ,

Apud Io. Mich. GOLLNERVM,
Bibliopol. 1714.

to Cassis

PEREGRINUM

LITTERARVM

ELEGANTIORVM

COMMENTARII

LIBER PRIMUS

IOHANNES CHRYSOSTOMUS

LIBRARY

APUD IOHANNES CHRYSOSTOMUS

PER-ILLVSTRI ET EXCEL-
LENTISSIMO

DOMINO

FRID. GOTTHILF
MARSCHALL,

LIBERO BARONI de GREIF

Serenissimorum Ducum Saxo-Vina-
riensium Ministro Status, Supremo Aulae
Mareschallo, atque Consiliario
intimo,

*Communi litterarum Statori, gratiosis-
simoque Amplificatori,*

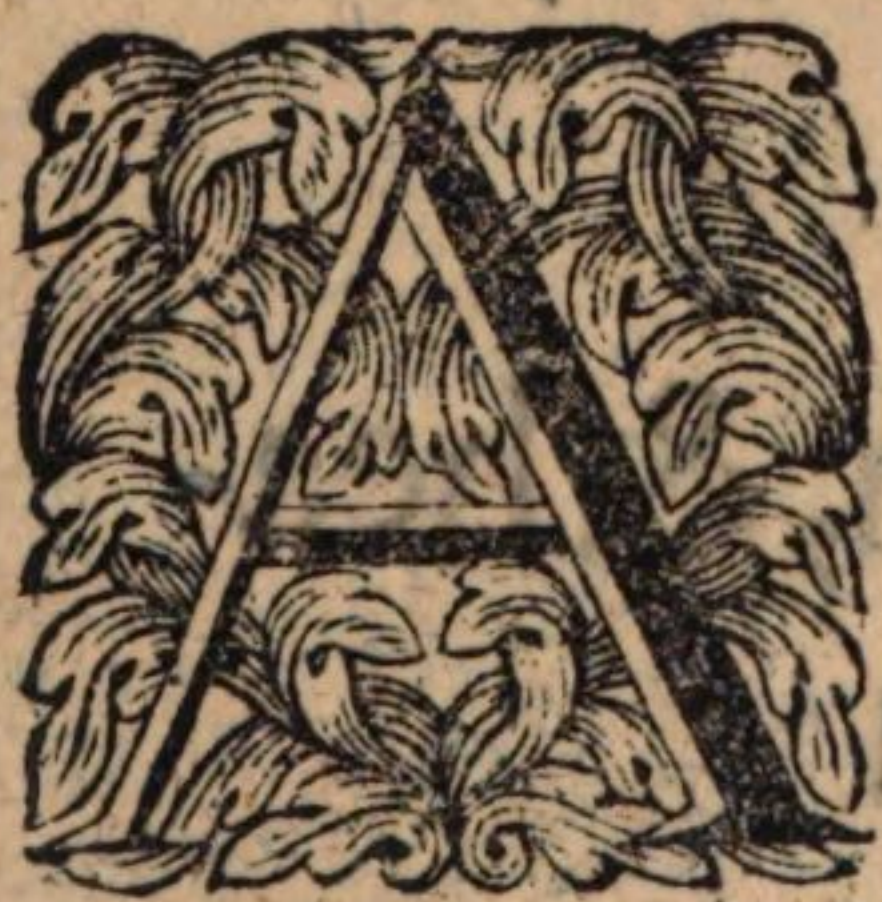
vitam, gloriam, & bea-
titudinem

IO. HENRICVS KROMAYERVS.

PER-ILLVSTRIS ET EXCEL-
LENTISSIME

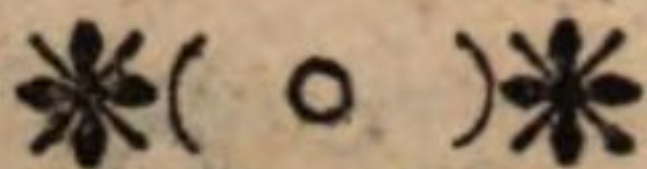
DOMINE,

deo ad TE non perti-
nent, quæ docti homines
de inminuto virorum,
dignitate ac fortunis
beatorum, in humanio-
ra studia fauore conqueruntur, ut in-
ter diuinas virtutes TVAS prolixis-
sima bonas litteras tuendi amplifican-
dique voluntas vel inprimis intelliga-
tur. Toti sunt igitur in laudibus
TVIS Musarum cultores, quos idem-
tidem

tidem munificentissime ornas, quamquam negant uniuersi, ad easdem se digne explicandas & posteritati commendandas esse satis adcommodos. Ceteros vero dici haud potest, quam ea res ad præclara quæuis excitet, quibus eodem TVO favore ac presidio non indigni esse iudicentur. Cui numero & me pridem adcesisse quod publico documento profitear, hoc minus poterit videri mirandum, quo maior habenda felicitas, obsequio deuotum ei esse, cui boni omnes cupiunt debere. Patere ergo, DOMINE, ut cum reliquis ipse etiam venerabunda TE admirer mente, niten- ti ad laudanda, dignaque iis, quibus perplacere TIBI curæ est, animum, ut soles, adde, beneuolentiæ gratiaque TVÆ, quæ numquam non singularis est, sublato signo. Ego vero id agam unice, ut, quantum in me situm est, ne cui fide in TE ac pietate ullo tempore cedam. Atque quodsi huius
rei

rei quodam quasi pignore TIBI me
obstrictum velis, obfero, quem vides,
exiguum libellum, ut, si qua eius gra-
tia fuerit, TVORVM, DOMI-
NE, una meritorum, meaque in TE
obseruantiae memoria conseruetur. Be-
nigne itaque illum recipe, & reliquis
doctissimorum virorum scriptis, Per-
Illustre Nomen TVVM preferenti-
bus, si meretur, adiunge. Ita ma-
ximis TE rebus quam diutissime suf-
ficere iubeat DEVS, & gestorum
gloria, ut dignus es, constanter per-
frui! Sic bene mihi, & bene Musis,
praesertim amœnioribus illis, per TE
fore confido, si perpetuum proprium-
que TVVM ipsis fauorem volueris
esse. Iena, Kal. Octobr. clb lccc XIV.

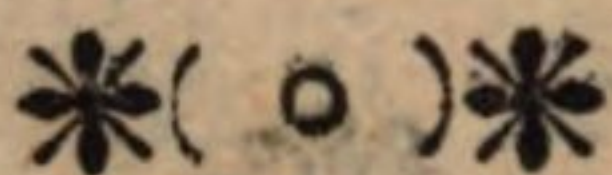
LECTVRIS

P. S. D.

IO. HENR. KROMAYERVS.

Vi litteraturæ humanioris causam hodie agunt, tam illud diuersa faciunt ratione, vt nemo ferme libram teneat æquissimi iudicis, & in alteram partem propensus non incumbat. Aut enim id ceteris conantur persuadere, elegantium studiorum conditionem pæne nimium felicem esse, culta existere omnia, ac adeo veteribus ipsis recentissima in hoc genere gloriam præstantiæ dubiam

biam facere : aut contra ea , iniurii in ætatem nostram , effœtam plane eam elegantis quibusque criminantur , inficetam , barbarieque horrendam clamitant , fugisse Musas ornatiores , nunquam redituras , confidentissime pronuntiant. Tantum tamen abest , ut ita omnes extra oleas , quod aiunt , existimem vagari , ut sint potius , licet pauciores , qui medium iter , ut tutissimum optimumque , teneant ; quorum ad exemplum quicumque compoliti fuerint , non poterunt non de elegantibus studiis rectius sentire. Huius rei testes me habere auguror eos , quorum per ora nuper cœpit volitare omnibus exornata Veneribus oratio viri , sæculum nostrum illustrantis , IO. FRANCISCI BVD. DEI, *de bonarum litterarum decremento , nostra ætate non temere metu*

metuendo, Hildburghusæ, quum
noua ibi sedes doctioribus Ca-
menis, felicissimis auspiciis, con-
secraretur, ab eo dicta. Habent
hic, quæ ad se pertinere videbunt
ii inprimis, qui, nescio quæ tri-
stia & funesta ingenuis artibus
ominantur, de ingruente barba-
rie plus æquo solliciti, ignorantia-
que caliginem, ita, ac si iam spis-
sissima premeremur, deplorantes.
Qui vero aut nihil prorsus deces-
sisse dignitati liberalium studio-
rum arbitrantur, aut ornamenti
quidpiam eis posse addi dubitant,
istis alia dudum præclare osten-
dit vir itidem maximus, IOAN-
NES CLERICVS, elegantis-
simis *de causis pereuntium littera-
rum elegantiorum commentationi-
bus*, quas, Latiali sermone ex-
pressas, tibi, beneuole lector,
commendamus. Cuius me con-

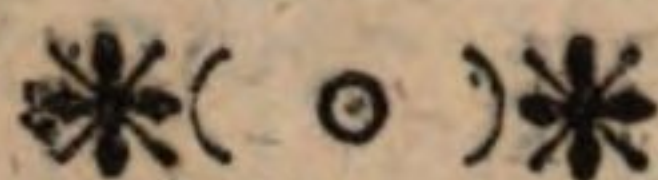
) ()

fili

filii ideo numquam pœnitebit ,
quod nondum illas omnibus , qui-
bus debebant , autumē cognitas
esse , immo a plerisque , sermonis
Gallici , quo scriptæ sunt , expertibus
ne lectas quidem , ipsa res loquatur.
Promisi igitur e *Parrhasianorum*
tomo I , cuius auctorem doctis-
simum Clericum , alterius non
item , agnoscunt eruditi , & hac
forma in publicam lucem prodi-
di. Superest , vt de iis , earumque
ope de elegantioribus litteris , ex
æquo & vero iudices , lector bene-
uole , ac de me hoc habeas , fore ,
vt porro , si qua re possim , com-
modis tuis studeam diligenter.
Vale ! Scripsi Ienæ , Kal. Octob.
clō lccc XIV.

filii ideo numquam pœnitebit ,
quod nondum illas omnibus , qui-
bus debebant , autumē cognitas
esse , immo a plerisque , sermonis
Gallici , quo scriptæ sunt , expertibus
ne lectas quidem , ipsa res loquatur.
Promisi igitur e *Parrhasianorum*
tomo I , cuius auctorem doctis-
simum Clericum , alterius non
item , agnoscunt eruditi , & hac
forma in publicam lucem prodi-
di. Superest , vt de iis , earumque
ope de elegantioribus litteris , ex
æquo & vero iudices , lector bene-
uole , ac de me hoc habeas , fore ,
vt porro , si qua re possim , com-
modis tuis studeam diligenter.
Vale ! Scripsi Ienæ , Kal. Octob.
clb lccc XIV.

Eysenwerth, Johann J.

Epicrisis epistolica, qua orthodoxiam et famam Theologorum Giessensium ...
vindicat

Francofurtum 1714

Polem. 952 p

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10773414-9

VD18 14457016-001